

Найкращі
часи

Галина Ткачук

Ткачук Г.

Найкращі часи – К.: Санченко : Електрокнига, 2012 –
140 с.: іл.

Інформаційні спонсори:

gloss.ua
City Guide

Gazeta.ua

газета

ПО-УКРАЇНСЬКИ

 Буквоїд
www.bukvoid.com.ua

 **ДРУГ
ЧИТАЧА**

Зміст

Кицюня	4
Унава	17
Завмерла комаха	19
Бет	22
Картинка	25
Синє Веретено	28
Північна Зірка	33
Я чекаю	49
Рукавичка	58
Коні	62
Коні Коні	64
Вайшнав	67
Знайти людину	70
Кицюн Драмала	74
Перевірка	79
Королева Мев, королева Мод	83
Листопад	89
Мандрівка Перевірки	96
Без обличчя всередині	104
Тисяча шмапочків	110
Голова	119
Космос	126
Вербовий Король	129
Найкращі часи	134

Кицяня

Коли на третій день полювання я нарешті зловила сіткою золоту кішку і вона пообіцяла відповісти на будь-яке запитання в обмін на свою свободу, я не вагалася ні хвилини. Оскільки на той час уже повторила своє найважливіше запитання п'ятсот разів.

Тож на третій день полювання я нарешті зловила сіткою золоту кішку і нависла над своєю бранкою на тлі вечірнього неба.

Намагаючись виглядати якомога спокійніше, я мовила:

— Кішко, скажи мені таке. Хто це на моїх очах, а головне чому, двадцять сьомого грудня дві тисячі восьмого року біля платформи «Тарасівка» Південно-Західної за-

лізниці перебіг залізничні колії просто перед електропоїздом, який о двадцятій чотирнадцять рушав у бік Києва від зазначеної залізничної платформи? І перебіг так близько від загибелі, що кінець його шарфа у польоті торкнувся сірого корпусу локомотива!

Кішка одразу знала відповідь.

— Насправді його шарф торкнувся іншої частини залізного хробака, але я не скажу зараз її назви, мила жіночко, — відповіла золота киця. — А для забезпечення повноти моєї відповіді прошу вийняти мене з тенет і гарантувати мінімальний комфорт під час нашої розмови.

Я згорнула свою величезну сітку разом із кицею і, запхавши її в наплічник, рушила додому.

— Повторюю. Кішко, скажи мені таке. Хто це на моїх очах, а головне чому, двадцять сьомого грудня дві тисячі восьмого року біля платформи «Тарасівка» Південно-Західної залізниці перебіг залізничні колії у невідстановленому місці, а саме — просто перед електропоїздом, який о двадцятій чотирнадцять рушав у бік Києва від зазначеної залізничної платформи? І перебіг так близько від загибелі...

Кішка тим часом склала лапи на грудях, набула значущого виразу морди, який зробив її схожою на качку, сіла зручніше в своєму кріслі, куди я кинула її хвилину тому разом із сіткою, і, перебивши мене, почала свою оповідь:

— Моя прекрасна панно, щоб дати на це запитання відповідь, яка би уповні вас задовольнила, мені доведеться розказати вам купу-купезну всіляких речей, важливих

і не надто. Втім, усі вони мають зрештою скластися у вашій голові так щільно та вдало, що ви і без мене зрозумієте, хто це на ваших очах, а головне чому, двадцять сьомого грудня дві тисячі восьмого року на платформі «Тарасівка» Південно-Західної залізниці перебіг залізничні колії просто перед електропоїздом, який о двадцятій чотирнадцять рушав у бік Києва від зазначеної залізничної платформи. А зараз я попрошу вас принести мені мисочку вечірнього молочка. Ні-ні, не вранішнього. Бажано від рудої корови. А собі насипте у тарілку чогось такого, що самі їсте. Я швидко наситюся і буду розважати вас за вечерею своєю чарівною та доладною оповіддю щодо вашого найважливішого запитання.

Я мовчки виплутала кицю із сітки і міцно прив'язала за праву передню та ліву задню лапи до крісла, на якому вона всілася. Ні, кицюні не було ані боляче, ані тісно. Довжина мотузок навіть дозволяла їй у разі потреби зіскочити з крісла й відійти від нього на кілька кроків.

З холодильника я дістала пакет учорашнього молока і налила їй півмиски. Собі не взяла нічого.

Киця обережно почастувалася — і запала незручна мовчанка. Але я знала, що роблю, як треба. Так мені розповідали.

— Ну добре, — за хвилику сказала кицька і знову сіла в кріслі, виструнчившись.

Тепер вона нагадувала радше позолочену статуетку з крамнички подарунків, ніж живу кицьку.

— Тобто ви хочете знати думки вашого перебігальника? Я розповім. Та почну зі свого методу. Адже спочат-

ку я теж не вміла читати думок. Тож варто розказати, як я цього навчилася. Аби ви розуміли, яким чином, тобто з якого аспекту, я читаю чужі думки. Це допоможе вам знайти те, чого шукаєте, коли я розкажу, що прочитала.

Я кивнула, запрошуючи кицю розповідати далі.

— Отже, повернімося до того дня, коли я вперше замислилася над проблемою читання чужих думок. Приводом до цього стало оголошення, яке тримав у руках певен дядько біля входу до метро: «Читаю думки на відстані».

Кицька зробила паузу – подивитися, яку реакцію в мене викликав текст оголошення.

Моє кругле лице і бровою не повело.

У жодному разі не можна дати киці зрозуміти, що тебе захоплює її розповідь (так мене вчили). Відчувши свою владу над слухачем, киця легко може заморочити його нісенітницею або приспати і спокійненько втекти, залишивши без відповіді на головне запитання.

А киця вела далі:

— Я тоді спитала себе, чи може це бути правдою. Припустімо, він читає зараз мої думки. Чи можливо це? Ви посміхаєтесь. Я теж посміхнулася, коли глянула згорі на ті думки, котрі роїлися у мене в голівці за секунду до того, як я побачила дядька. Однозначно: аби зрозуміти їх у всій повноті, дядькові потрібно було детально знати мою біографію, геть до таких подробиць, яких я ніколи не розповідаю, і навіть до таких, які сама давно та щасливо забула. Мало того, дядько мав знати, як влаштована моя свідомість, які образи для мене важливі, якими шляхами думки я зазвичай іду. Ви згодні зі мною?

Тут я, кицина слухачка з круглим лицем, згадала також, що мене було попереджено не вступати ні в які дискусії з кицею, адже вона може захопити суперечкою навіть затятого мовчуна. Ще на полюванні я вирішила відповідати на всі її запитання лише «так» чи «ні». Або двома словами.

А потім дозволила собі одну-однісіньку довгу відповідь.

— Ну, мені здається, — сказала я, — що цей дядько мав би знати і пам'ятати весь потік вашої свідомості від того самого моменту, коли вона почала продукувати цей потік.

— Ви справді так вважаєте? — ніби щиро пожвавилася кішка. — Мені здається, що потік свідомості не такий уже важливий як процес. Важливі його результати — оформлені думки.

— Тобто ви цей потік власне думками не вважаєте?

— Аж ніяк. І його не читаю.

— Що ж, я була кращої думки про вашу вправність.

— Бідна жіночко, іще одне розчарування, — кішка замовкла і почала вилизуватися. — Ну то, може, я піду, якщо вже виявилось, що з мене ніякої радості? — додала вона згодом.

— Ні, — суворо відповіло моє кругле лице, а серце шалено калатало від страху перед можливою втечею киці. — Будь ласка, давайте далі. І прохання не ставити більше запитань щодо доцільності діяльності, яку наразі провадите.

Кішка кліпнула очима і поворушила вусами.

— Ну добре... Отже, я спинилася на дядькові й на тому, як я копирсалася його очима у своїй голові. Мої висновки такі. По-перше, подивившись на мене таким чином, можна було би сказати, що ось киця, вона ходить біля метро, певно, у пошуках їжі. А тепер підставимо у цю формулу, панно, вас. Він міг би вгадати у загальних рисах мету вашого проїзду метро, із виразу обличчя — прочитати загальний емоційний стан. Відштовхнувшись від останнього, він міг би зробити висновок про ваші стосунки з іншими людьми, про той окремий фрагмент цих стосунків, який відбувся сьогодні. Що ще?

Я мовчала.

— Ви, панно, мовчите, а я скажу вам! Я, моя красуне, скажу вам от що!

Тут киця трохи поруhalася по-всякому, влаштувалася у кріслі так ґрунтовно, що в неї аж проступило друге підборіддя.

— Найвиразніше, тобто найгірше — коли суб'єкт читання думок має свою класифікацію людей, базовану на власному світогляді. І «бачить усіх наскрізь». Іноді це навіть працює. Іншими словами, кожен, хто має бодай якийсь більш-менш цілісний світогляд, так чи інакше класифікує людей, і цей процес суб'єктом класифікації може усвідомлюватися як «бачення всіх наскрізь». Чи могли б ви тут навести приклад?

Я змогла. І видала от що:

— Можна подумки поділити людей на нормальних і придурків. І відповідно класифікувати їх, сидячи у вагоні метро. І називати це поглядом наскрізь.

— Що ж, цей приклад неправомірно було би назвати неправильним, проте свідчить він про ваші бідні здібності класифікації, моя лялечко Барбі, й про убогий світогляд того умоглядного суб'єкта розумування, якого ви уявили, складаючи свій приклад.

Така оцінка мого прикладу видалася мені образою, тому я здерла кицьку з крісла і кинула нею об стіну. Проте вона, як я і думала, спритно вивернулася, відштовхнулася від стіни усіма чотирма і знову возсіла у кріслі.

— Але, паннусю, у таких випадках найнеприємніше саме те, коли суб'єкт класифікації має подібний убогий світогляд і експлікує його на вас. Приміром, от ви їдете у вагоні, страждаючи від переливів світла і темряви свого глибокого серця, а тим часом хтось, поділяючи увесь жіночий рід на повій і дур, зараховує вас до розряду дур і підтверджує це, мов печаткою, своєю самовдоволеною пикою.

— То й що? — спитала я, вирішивши нарешті облишити свої емоції.

— Це я вам навела приклад негативної сторони всенародної обсесії читання чужих думок. То ви ж не хочете, щоб я просто експлікувала ваш світогляд на того, хто на ваших очах двадцять сьомого грудня дві тисячі восьмого року біля платформи «Тарасівка» Південно-Західної залізниці перебіг залізничні колії просто перед електропоїздом, який о двадцятій чотирнадцять рушав у бік Києва від зазначеної залізничної платформи?

— Ні.

— Чудово. Це потрібно було чітко визначити.

— Знаєш, кицю, — сказала я у спалаху раптової думки, — мені здається, тут річ не у читанні думок. Насправді я питаю тебе зовсім про інше. Я не хочу знати, що саме майоріло тоді у нього перед очима або який з усіх звуків, котрі огортали бігуна, чув він найбільш виразно. Розкажи мені тако звіддала. Розкажи мені про нього з точки зору пташиного польоту або з точки зору кицюні, яка дивиться на нього знизу.

— Нема нічого простіше. Знизу він виглядав отак: між повітрям та землею несуться чорні тверді черевики, далі темні штани, вище — розвиваються за вітром руки і шарф, а згори стирчить ніс і блищать диким полиском очі.

Після цих слів кицюня вдруге полетіла об стіну.

Повернувшись звичним манером назад, вона повела далі:

— Ці моменти польоту нагадують мені моє ж раннє кошеняцтво. Отут вам треба дещо пояснити. Мабуть, спершу варто сказати, що від самого початку мені помірно пощастило. Долею нашої мами, яка щойно розродилася п'ятьма кошенятами і, відповідно, нашими долями, перейнялися кілька малих дівчаток у малесенькому дворі маленького будинку маленького містечка величезної країни.

— Не бреши, — кажу, — ти не проста, ти золота кицька.

— А я і не брешу. Навіть на половину не брешу. Дівчата, до речі, дали всім нам чудові імена. Тому, якщо хочеш знати, звати мене досить оригінально.

— Ну кажи вже.

— Е-е-е, ні. Не одразу. Нас було троє кішечок і два котики. Але мамині пупорізки (і наші виховательки) на той час іще не навчилися відрізняти котів від киць і вирішили, що наша мама привела п'яťох донечок. Усі ми були, мабуть, від різних котів: усі різної масті. Мого біленького братика з рудими вушками дівки назвали Лада. Блідо-руду сестру з білим животиком — Леля, блакитно-сіру пухнасту сестричку — Дана, чорного брата з білим носом — Марена, ну а мене, геть чорну малесеньку кішечку, — Мокоша.

— Гм, — озвалася я, — я би, навпаки, чорне кошеня з білим носом назвала Мокошею, а тебе — Мареною.

— Ну а я би дівочку, яка кидається кицями об стіну, назвала Мареною. Ти — сама знаєш хто, а я — Мокоша.

— Чого це ти вже зі мною на ти?

— О! Літання до стінки як ніщо інше зближує того, хто літає, із тим, хто запуска.

— Повертайся до теми, Мокошо!

— Залюбки. Я навіть спробую, аби вам так сподобалася подальша розповідь, що ви аж принесли б мені ще мисочку молока. Отже, у будинку, біля якого юрмилася в картонній коробці уся наша нова сім'я, мешкав дід, життя котрого склалося зокрема таким чином, що він на схилі своїх многих літ терпіти не міг собак і киць. Нічого трагічного не сталося. Він не виніс нас уночі до річки і не втопив, він, треба віддати йому належне, взагалі ніякої свідомої діяльності на нас не спрямовував. А моя свідомість робила лише перші свої кроки. Тому хіба можна запідозрити мене в умисності, коли я повільно підійшла до

нього, як він сидів на лавці? То були мої перші дні ходіння, тому до мене іще не дійшло, що у деяких керунках не варто спрямовувати свого ходу.

— І що, він кинув тобою об стіну?

— Ні, він просто акуратно посунув мене своїм черевиком. Таким чином розвернув мій корпус, аби подальша хода відбувалася у протилежному напрямку. Але тут найважливіше — саме черевик. Бо цей предмет дідового туалету так несподівано виринув у моєму полі зору, знаходився так близько від мого носа і випромінював кожним своїм атомом таке бажання позбутися моєї присутності, що я, певно, його навіть намалюю, щойно мені дадуть спокій такі панни, як ви, зі своїми найважливішими запитаннями.

— Мокошо, ти надто велемовна, а оповідь твоя недовладна. Або зроби висновки і розкажуй гарно, або злітай об стінку ще разочок.

— На ньому були старі замшеві черевики, нічим не примітні, окрім того, що пофарбовані червоною фарбою.

— То й що?

— Люба жіночко, якби ви зрозуміли, про що я кажу, ви б такого не питали. Черевики було пофарбовано червоною фарбою для вікон.

— Для вітражів чи що?

— Та ні! Мамо моя! Для дерев'яних рам.

— Хай так. Тож яким чином це просуває нашу розмову?

— Бо ці черевики — це унікальний соціокультурний феномен в історії людства.

— Бо ні в кого більш таких нема?

— Щодо цього питання я не маю достатньої інформації. Може, в когось такі самі й є. Але ці черевики особливі тому, що ніхто і ніколи не знав, не знає і не знатиме, що змусило діда влаштувати їм зазначену вище креативну деформацію. І будь я навіть тричі золота кицька, і схопіть мене навіть шестеро задовбаних жіночок і спитайте, чому цей дід пофарбував отак своє взуття, я не зможу у відповідь навіть нявкнути. І це у мене вселяє неймовірний оптимізм. І гордість за діда із його надзвичайним учинком.

Я сходила на кухню і принесла киці миску молока.

Після цього ми з Мокошею вирішили трошки пройтися.

Я вела її на місце події, яка стосувалася мого запитання, таким чином намагаючись підвести її до правильної відповіді.

Ми тепер були зв'язані мотузкою від талії до талії.

Коли повз нас почав проїжджати поїзд, я за звичкою позатикала вуха вказівними пальцями.

Киця розсміялася, але пояснити свій сміх змогла лише після зникнення поїзда.

— Я зрозуміла: ви геть нічого тут не тямите!

— Де це тут?

— У житті!

У результаті вибору аспекту розгляду потрібно-го нам місця ми обрали точку зору згори. Недалеко від

платформи «Тарасівка» Південно-Західної залізниці колії перестрибував маленький автомобільний місточок. Його стан перманентного ремонту та відсутність на ньому автів забезпечили нам можливість тихенько лягти і дивитися вниз на проїжджання поїздів. А наші потилиці тим часом дивилися безпосередньо в зорі.

Коли звіддала загуркотів черговий товарняк, киця сказала:

— Будь ласка, приготуйтеся, панно. Зараз, судячи з усього, станеться банджі-джампінг. Подивіться, чи міцно затягнуто ваш пасок.

— Я нікуди не стрибатиму! — закричала я.

— Я стрибну. Тому і кажу: перевірте свій пасок, щоб я не гепнулася під колеса.

Поїзд із гуркотом підоспів. Киця стрибнула просто в точку найбільшої небезпеки. Але зависла на мотузку, який сполучав наші талії. Від золотого тільця киці просто на численні вагони поїзда полилася жовта цівка.

— Ну як? — спитала киця, знову опинившись біля мене.

І сама ж відповіла:

— Чудово! Коли б іще я була так міцно до когось прив'язана і змогла б отак пострибати!

— Чудово, — кажу. — Вітаю. А як щодо мого бажання?

— А, — посміхнулася киця, — мені, звісно, не зручно, але відповідь «ні».

— ЩО?!

— Послухай, кицюню, — сказала мені киця, — я

знаю, це важко чути, але відповідь «ні».

— На запитання «Хто це на моїх очах, а головне чому, двадцять сьомого грудня дві тисячі восьмого року біля платформи “Тарасівка” Південно-Західної залізниці перебіг залізничні колії просто перед електропоїздом, який о двадцятій чотирнадцять рушав у бік Києва від зазначеної залізничної платформи?» відповідь «ні»?!

— Ні, на твоє найважливіше запитання, якого ти малодушно не змогла мені поставити, забрехавшись про хлопця в довгому шарфі, котрого й не було ніколи. Відповідь — «ні».

— Ні, тобто «не думав», чи взагалі — «ні»?

— Взагалі, кицюню. Я знаю, що важко таке чути... Хочеш, я ще раз тебе розважу?

— Ні.

— Я стрибну цього разу без банджі й покажу тобі смертельний номер. Але не хвилюйся. Навіть якщо він не вдасться — у мене ж дев'ять життів. Насправді я причаюся між рейками, перечекаю поїзд — і піду. А ти, будь ласка, йди раніше.

Унава

Електричка зупинилася, кілька людей зайшло.

Хлопець сів на початку вагона біля вікна, але звідти помітив мене, встав і підійшов.

Я подумала: «Ну, я з тобою точно нікуди не піду, та, коли маєш що розказати, — сідай і розкажуй!»

І він розпочинає:

— Якщо ви їдете до Фастова, я вам з вікна Снітинку покажу.

І сміється.

Я кажу:

— Я бачила Снітинку. Щоразу проїжджаю — роздивляюся.

А він сміється.

— Ні, — каже, — самотужки Снітинку не роздивишся. Треба показувати.

— Ая, — кажу, — дуже уважна. Я основне бачу одразу. Він перестає сміятися і каже:

— Дура ти. Я тобі підкірку показую, а ти дзьобом лускаєш.

— Підкірку, — кажу, — хіба ж так покажеш?

Він сидить мовчки і дивиться крізь вікно у темінь.

Крюківщину минаємо без зупинки, на пероні стоїть одинока жіноча постать із рюкзаком.

— *Пора, пора, напевно, що пора*, — коментує хлопець. — *Далекий світ вертається додому...* Ну дівка дає! Куди вона? Теж така сама, як ти... Та ні, дівка — молодець. Зібралася... Із нею що завгодно може статися!

Я кажу:

— Що з нею може статися? Хіба який хлопець зустріне і вчепиться. І підкірку їй яве.

Я сміюся.

Хлопець встає і йде на своє колишнє місце.

Електричка зупинилася, кілька людей вийшло.

Другий хлопець, точно такий, як той, зайшов до вагона, мовчки кивнув і потис руку першому, підтримуючи водночас чорну квадратну торбу на плечі. Вони посиділи разом там далеко, а потім прийшли до мене.

— Куди ви їдете? — питає в мене другий.

— У блакитну далечінь, — кажу. — І прошу не вмовляти мене проміняти блакитну далечінь на підкірку.

— Ох і дурне, — каже другий і посміхається. — Поїхали на річку. Ти ж не була у вересні на річці!

Яке його діло?

— Яка там річка!

І тоді він сказав, мабуть, найкраще, що я коли-небудь чула.

Він сказав:

— Унава.

Завмерла комаха

Це був Коцюбинський парк. У парку було прізвисько Коцюбинський.

Це було моє перше замовлення, одразу після школи.

Дзюрчали фонтани непитної води, блукали сіро-сині голуби і червоні кількаповерхові квіти. Голуби дзьобали шматки тістечок.

І я сиділа, я хвилювалась, я домовилася зустрітись тут із деким.

Пам'ятаю, що була одягнута у червону блузу із несправжнього шовку і носочки моїх нових туфель були вже позбивані.

Одним носочком я тихенько підпихала в напрямку голубів трохи тістечка.

Дива якось несподівано розписані на небі, бо якби замовники знали, звідки у мене руки ростуть, нічого цього не сталося б.

Але мене швидко знайшли, і забрали, і відвели на місце.

Це було величезне, просто-таки душерятівне приміщення. Я так кажу, бо я там стояла і стояла.

Так, ми працювали стоячи, переходили на інше місце тільки тоді, коли сонце починало світити безпосередньо нам в очі.

Проміння відбивалося від тарілок, від склянок, від наших ножикиів, якими ми різали дуже дрібно.

Це була така казка, таке панування нестрогості, яке

до того траплялося мені лише навесні другого класу, коли ми зовсім нічого складного не робили і навіть не забирали зі школи своїх портфелів.

Це було, як у десятому класі, у квітні: не піти на перший урок, сидіти у парку і пити щось смачне.

Я подумала: спробую. І їла що-небудь із продуктів, рясно розкладених на столах, щоразу як траплялася нагода. Це бачили і мовчали.

І тоді ж стало ясно, що завжди бачитимуть, але будуть мовчати.

І я подумала: «Хай би кожен рот і залишався на мене закритим».

Я різала дуже дрібненько, ніби сама мала цим когось пригощати.

І тільки коли роздавали гроші, мені дісталася таке запитання:

— Чому ти не готуєшся до вступних іспитів? Вирішила відпочити рік?

— Ні, — кажу, — мені не треба вчитися.

— Чому?

— Я про все і так здогадалася.

Це був жарт.

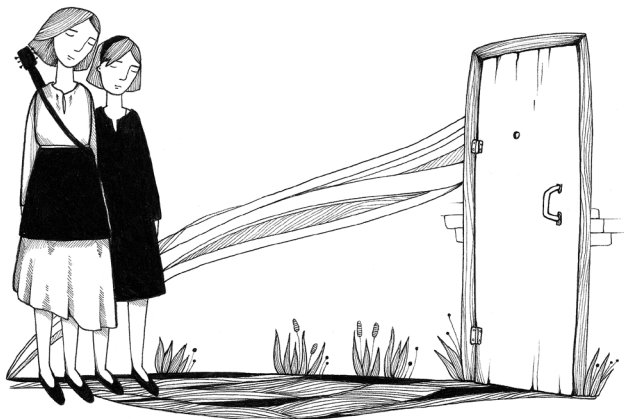
Вдома сміялися:

— Ти що, увесь час збираєшся у червоній блузі різати продукти у великій залі з вікнами?

— Ну чому? — кажу, — іноді — у зеленій блузі, у

жовтій, у білій із квіточками. І святковий варіант — у домотканій сорочці з вишивкою, на білому коні й на коні вороному, в намистах і з кульчиками у вухах. І ножів собі куплю кілька наборів. І ще один — окремий, — де у прозорому держалні запаяна трояндочка. А як наріжу достатню кількість продуктів — заслужу ножа із бурштиною рукою, у якій завмерла комаха.

А потім мені сказали приблизно таке: коли дослужишся до ручки із комахою — тоді й усе інше.

Бет

Двіженіє (маю на увазі рух толкієністів, рольовиків, прихильників історичної реконструкції, а також історично інсценованого файту) в моїй душі ніколи не знаходило ніжного відгуку.

Але у мене була подруга-рольовичка Бет, з якою раз ішли ми поночі незнайомим селом (безкоштовні мандри — не лише вдалі моменти) та й думали кудись напроситися.

І напоролися.

Жіночка років сорока відкрила нам двері й запитала, чому, на нашу думку, ми маємо право приходити вночі до незнайомих і вимагати для себе безкоштовних харчів та притулку.

Бет сказала, що ми — менестрелі. Ось тому.

За ці слова мені стало соромно, тож мене вибило із подальшого спілкування.

— Думаю, вам не здається, ніби я якраз налаштована слухати музику, — сказала жінка. — Тож саме в цей момент, як на мене, обмін нашими послугами — неможливий.

Я мовчки глибоко із нею погодилася.

Хоча знала, що почни я зараз грати на своїй волинці — вона ні за що не зважилася б мене заткнути.

Жінка розказувала далі.

— Можливо, ви вдаєте із себе таких собі вічних дітей, тож усі навколо мусять вам допомагати?

— Ні, — сказали ми.

— Хоча ви схожі саме на таких, — сказала жінка.

— Ні, зовсім ні, ви помиляєтеся, — сказали ми.

— Або ви вважаєте, що зробили для людського роду вже достатньо, і збираєте собі безплатну вдячність? Ви для цього занадто молоді.

— Так, — сказали ми, — ми молоді, дуже молоді.

— Отож! — сказала жінка. — Або ж ви свідомо йдете на привласнення чужого добра, чітко розуміючи, що про це думає закон?

— Який саме закон? — вирішили все-таки уточнити ми.

— Державний.

— А. Ні. Ми не злодії.

— Або ви вважаєте, що наші місця — із тих країв, де щовечора викидається тисяча кілограмів їжі тільки тому, що потрібна людина не підійшла у потрібний час?

— Ні! — впевнено відказали ми.

— Або ви думаєте собі, що місцеві жінки народжені розплескувати свою доброту, а теза «нагодуй подорожнього» знайшла такий ніжний відгук у їхніх душах, що вони повсякчас мріють, коли ж і в наших широтах об'являться подорожні?

— Ні, — сказали ми, — чому це ви подумали, що ми так думаємо? Ні. Ви помиляєтесь. Ні.

— Так якого ж чорта? — спитала жінка.

— Ні, — відповіли ми їй, — ні!

— Або ж ви вважаєте себе принципово інакшими істотами, котрі наділені такими чарами, що людина мусить допомагати вам, аби не впасти після відмови замертво?

— Ні, — уже не так упевнено відповідали ми.

— Тоді, можливо, ваші чари — хороші, тож саме ними ви і розплатитеся зі мною за гостинність?

— Так, — сказали ми, — так, саме так!

— Можливо, ви можете полагодити мені хвіртку і поламаний фільтр для води?

— Ні, ви помиляєтесь, — сказали ми, — ні!

— Можливо, ви просто можете допомогти мені закрити варення в банки, а тоді мити кухню?

— Ні, — відповідали ми, — ні.

— Так якого ж чорта? — знову запитала жінка. — Можливо, ви можете воскресити мертвого?

— Так, — сказали ми їй, — саме так.

— Тоді заходьте.

Мертвий сидів за столом і крутив прикріплений до стола пластмасовий руль, таким чином граючись у комп'ютерні гонки. Він завмер на хвилинку, забачивши нас.

Карпинка

Серед гоїдалок і гірок на дитячому майданчику було розташовано дивний об'єкт. Дерев'яний терем на п'ять метрів угору. В основі мав квадрат зі стороною менше метра. Зовні терем було оздоблено різьбленням, усередині ж виглядав, як порожня труба.

Можливо, спершу в нім містилось якесь начиння, але попередні покоління дітей забрали його із собою.

То був Дім упертих. Висока бесідка тільки для двох.

Піднятися нагору, аж під дах терема, можна було лише в один спосіб: упертися спиною в одну стіну, ногами — в протилежну. Так і підніматися потроху. Нагородою буде вид з віконця під самим дахом і висока бесіда з тим, хто підніметься туди разом із вами.

Зміст бесід не розголошується.

Ні, нізащо.

І я думала, що після того, як наші ноги вирости настільки, що марно намагатись піднятися нагору, бесіди ніколи не повторяться.

Ні, більше ніяк.

Але чому, коли я побачила свою «високу співрозмовницю», міцно схопила її за лікоть. І вона не змогла пробігти. І вона знову згадала, як розказувати.

«Я зазирнула до своєї малої, — розповідала вона, — саме в той момент, коли вона закінчувала вечірню молитву. Або ж просто виголошувала свої свіжі побажання:

— ...Ну а для мене — золотоусту дівку.

Я тихенько зачинила двері й повернулася на кухню.

Як уповноважена з виконання доньчиних бажань, я зараз вип'ю чаю, зосереджусь і відчую, що малося на увазі.

За стіною почався тихий спів — це нічні пісні моєї дівчинки. Або просто колискова.

Згори гупнули меблями і зареготали. Там тривав дудліж.

Але ж хто така дівка золотоуста?

Я надягла пальто і пішла до найближчого цілодобового торговельного центру. Грошей до зарплати залишалося не дуже, саме тому саме цієї ночі малій треба здобути таку потрібну дівку золотоусту.

Я пішла роздивлятися ляльки.

Взагалі моя донька не любить ляльок, але що ж — чого вночі хоче дівчинка, того хоче Бог. І ще тому, що мені завтра було на восьму годину, я довго розглядала ці страшні ляльки.

Я так зрідка їй що-небудь купую! Можливо, саме тому для мене усі ці іграшки такі потворні?..

Продавець-молодик для годиться спитав:

— Вам допомогти? Що шукаєте?

Звідки ж йому було знати, що я нічого не вигадуватиму? Я одразу відповіла:

— Дівку золотоусту.

— Це в іншому відділі, — сказав хлопець. — Займайте чергу в касах, я зараз її принесу. Золотоусту з усякого погляду.

І приніс за пару хвилин, саме коли підходила моя черга, якусь маленьку річ, запаковану в кульок «Купуй під зіркою».

— Тридцять гривень, — сказала касирка.

Довелося віддати.

Дорогою пакунку я не розкривала. Я знала, що там лежить аудіодиск із записом Марії Каллас.

Золотоуста дівка вже наближалась до маленької дівчинки. Я залишу її біля подушки.

— ...А ще вночі, мамо, хтось приніс мені відьму, — оповідала мала за вечерею.

— Що-що?

— Та відьму. Справжню. Зараз побачиш!

Вона підхопилася, побігла до кімнати і врубилася всю гучність музичний центр. Голос Каллас вибухнув у наших головах. Через п'ять секунд музику вимкнули. Доня повернулася на кухню.

— Ось так.

— Ясно.

— А ще — моє бажання сьогодні здійснилось.

— Яке?

— Велике.

Я якось по-новому подивилася на доньку і розгляділа, що на груди її сукенки акуратно пришито паперову картинку із вицвілим зображенням східної цариці. Коси її із чорних зробилися блакитними, обличчя — білим-білим, губи — жовтими».

— А я, — кажу, — рік різала продукти і варила варєва. Потім вилила казан з окропом собі на ногу, подумала про все сміття, яке створила. І пішла.

Синє Веретено

Верхній потік притягує мій погляд, несе із собою донизу, лікує мій зір. На Володимирській гірці я знайшла собі точку огляду, звідки видно всю його воду. Від того місця, коли вона доривається до схилу, без роздумів стрибає вниз, падає біля входу до фунікулера, не встигнувши оговтатись, криво обходить будівлю Річкового вокзалу. І до того, в якому іде до вод Володимирської затоки.

Синє веретено моєї постаті стоїть рівненько і все дивиться на свій маленький, сказати б приватний, водоспадик — Верхній потік, на лица обох фунікулерів, на різноманіття «корабликів» — нічних клубів, порожніх зараз, на теплохід, який рушає до Канева.

На постать моєї подруги Оксани, яка чесно заробляє гроші на історії Києва. На Володимирській гірці.

Усяка історія — фікція, та приємно дивитися, як раз моя Оксана тримає свою постать навпроти групи туристів і розповідає. А в неї виходило дуже захоплено, хоч Київська Русь — то був і не «її період». Свої роботи вона завжди писала про українську революцію.

— Саме із цього місця, як вважає більшість дослідників, тіло великого князя Володимира, убитого язичницькими жерцями при спробі примусової християнізації Русі у десятому сторіччі, було скинуто у затоку, яка згодом стала називатись Володимирською.

Постать Оксани у короткому червоному пальті нагадує довгу квітку на тоненькій ніжці. Я розумію приховану справедливість у виборі того, хто має проводити екскурсію. Звісно, нехай про Володимира розкажує краще Червона Квітка, а не Синє Веретено.

Я піднімаюсь нагору, вируливши з порожніх пізньої осені алей Маріїнського парку, я доходжу до Парламентської бібліотеки... Її красиві внутрішні й зовнішні сходи, її величезне дзеркало у вбиральні, яке висить високо над тобою, та ще й під кутом, тож у результаті ти бачиш себе в польоті над собою. Її величезний і заплутаний каталог: ніколи не знаєш, чи книжка буде в цьому корпусі, чи тобі доведеться спускатися на Поділ і замовляти її ще раз у філії... Її величезні читальні зали, її старовинні настільні лампи — для кожного своя.

Година очікування в каталозі — і знай, сьогодні тобі знов не пощастило, тож одягайся у синє пальто, застібайся

акуратно, іще раз зазначаючи, що навіщось воно таки зву-жується донизу, трохи обмежуючи твій крок. Ставай знову синім веретеном і спускайся тепер уже короткою дорогою, Володимирським узвозом, до Поштової площі, де у передвечірньому просторі сумно пахне «МакДональдзом» і тоскно — Великою Водою.

І, можливо, якесь пташине око для себе зазначить: а таки синхронно із двох боків цієї гори спускаються Червона Квітка і Синє Веретено.

Філія Парламентської бібліотеки темніша, самотніша, повна одинокого дятлового стуку молотка, напівнаповнена зосередженими меланхолійними студентами. Тут темно, і персональні лампи не можуть врятувати густотьмавого прямокутника приміщення абсолютно без вікон. Після години очікування мені не щастить і тут. Дві книги таки у центральному корпусі, хоч там про те і не знають. Одна на руках. Одна в ремонті. Жодної у мене. Значить, судилося знову стати синім веретеном, вийти у передвечірнє повітря, яке пахне водою.

Біла філії тулиться одиноке кафе. Купую там шоколадку, віддаючи стільки, за скільки подалі від Сумної Води можна було би купити дві. Володимирська затока дихає незадоволено. Переходжу за світлофором Боричів узвіз, проте уже за три хвилини іду назад.

Якщо хтось стоїть зараз на моїй точці огляду, з якої видно всю Володимирську воду, він, певно, питає себе: чому по колу крутиться це маленьке сумне веретено?

А синє веретено вирішило до закриття всіх бібліотек ще спробувати щастя у своїй, рідній, університетській.

Певно, там уже потрібні мені книги майже всі здано, а в читальних залах не так людно. Веретено міряє кроками вулицю Сагайдачного.

Тільки ж той, хто став на Володимирській гірці, справедливо забув про мене, дивиться тепер лише на затоку. Та й справді. Є чого. Дивиться напружено, бо вже темнішає.

Хвилі затоки піднялися високо: деякі з них уже пускають дві-три свої бризки на набережну. Вода стала врівень із бордюром, який відмежовує її від міста. І на цьому зупинилася. Але, як у дитини, коли вона спить, буває, тонесенька слинка збіжить до підборіддя кутиком рота, — так Володимирська затока не стримала одного свого струмка. Що він? Підсвідома слинка? Чи свідомі лінії?

Він рівною смужкою тече через Поштову площу, заходить на вулицю Сагайдачного. Минає кілька ресторанів, порожніх butikів, обмінний пункт, який ось-ось закриється.

Раптовий автомобільний сигнал змушує мене озирнутися.

Тоненький струмок раптом вривається у мій синій чобіт і зупиняється.

Я розвертаю чобіт внутрішньою стороною стопи до струмка. Так і тримаю струмок.

Синє веретено стоїть, не сміє забрати ногу і дивиться на Володимирську гірку. Там справді хтось є.

Верхній потік притягує мій погляд, несе із собою донизу, лікує мій зір. На Володимирській гірці я знайшла собі точку огляду, звідки видно всю його воду. Від того місця, коли вона доривається до схилу, без роздумів стри-

бає вниз, падає біля входу до фунікулера, не встигнувши оговтатись, криво обходить будівлю Річкового вокзалу. І до того, в якому іде до вод Володимирської затоки.

Верхній потік справді лікує мій зір, відмиває його від літер і пилу, не дає читати багато.

Тож я чітко бачу, що той, хто стоїть на моїй точці, повернув голову до затоки і дивиться туди, звідки почався струмок, який спинився біля моєї ноги. Я дивлюся на нього, він — на затоку, а струмок із затоки — на мене. І Верхній потік, і Володимирську затоку, і Володимирський та Боричів узвози, і Боричів тік дивує цей трикутник.

Північна Зірка

— Галочко! Галочко! — жінка в чорному пальті й високій плетеній шапці сипала на сніг просо, на нього налітало безліч горобців, сірих пташок, а їй, видно, хотілося годувати саме чорну пташку. Її й кликала:

— Галочко!

— Галю! — моя хазяйка зрозуміла, що без безпосереднього контакту з цим світом я не повернуся зі сну, і потрусила мене за плече.

Все. Я тут.

За десять шоста.

Хазяйка рушає у зимову мандрівку на роботу, тож і мені спати більше не випадає.

Хоча я могла б поспати ще. Годин десять. Або принаймні дві. Бо мені на десяту.

Але не можна бути вдома, коли немає хазяйки.

Те, що вона стояла наді мною уже в пальті й навіть у шапці, означало, що на збори в мене секунд тридцять. Ну, якщо бути реалістами — то хвилини дві. Не більше. Вона ж бо мала ще взутися, перевірити всі крани й навести губи. Оцей час і є мої дві хвилини.

Розуміючи, що зачесатися не встигаю, я поспішно міцно натягла на голову шапку, відкладаючи таким чином питання зачіски на потім.

Сердитися на хазяйку за те, що в мене не було навіть можливості попити чаю, я абсолютно не збиралася.

Через повну відсутність підстав: ми познайомились буквально тиждень тому, а вона страшенно допомогла мені у біді. Саме «страшенно допомогла». Вона — то ілюстрація до тези про світ, який не без добрих людей. (Але, звісно, у справі допомоги незнайомим треба без фанатизму.) За невисоку ціну дозволила мені пожити в неї, поки я не знайду собі якогось житла.

Не скажу, що я надто активно розгортала пошуки.

Де була моя голова? На місці, міцно стиснута тугою шапкою.

У мене була надія.

Хоч би що кажіть, скорочення відведеного мені часу побути вдома зранку з десяти хвилин до двох логічно розцінювати як тактовну команду виселятися. Замислившись над цим, а можливо, навпаки – на кілька хвилин забувши про все, я майже пропустила свою станцію метро. В останню секунду кинулася до дверей, штовхнувши таке собі дебеле створіння, яке стояло у дверях, мов тромб. За що отримала в дорогу горловий довгий крик у стилі емо-рок:

— Кааззззза-а-а-а-а!

Двері стулилися, увім'явши дебеле створіння у чрево вагона, і залізний хробак поніс емо-зірку на наступну станцію. Я ж буквально залякла, заворожена цілющим змістом емоційної репліки створіння.

Отже — Коза.

Долучившись до течії, яка неслася до переходу на іншу лінію метро, я з величезною приємністю взялася зга-

дувати Козу, яку зустріла ще у своєму рідному місті та яку досі не втрачала надії зустріти одного дня і тут.

Коза була набагато вища за мене. У її манері ходити було щось із кіно. А в манері одягатися проглядав вимушений етнопанк. Зрештою, Коза була вбрана традиційно, як усі Кози: вінок із квітів червоних та синіх, паперова маска Кози, вдіта, утім, на лоба так, що і означає Козу, і не приховує жіночого обличчя, яке рухається, говорить і співає.

На шиї — великокаліберні намиста. Сорочка на довгий рукав. Вишиті гладдю квіти, в основному червоні та фіалкові, з жовтими серединками, їхні стебла в'ються по рукавах, спускаючись від ліктів до пальчиків. На сорочку надіто чорного жилета, обшитого жовтою тасьмою.

Спідниця синя, на долоньку вище, ніж до коліна. Через нестабільну ситуацію з опаленням на колготки надіто чорні рейтузи. Туфлі старі, але гарні. Певно, взяті з гардероба якогось танцювального колективу. Схожі на ті, в яких танцюють фламенко. Але, зрештою, хіба я знаю.

Так вона зайшла в нашу шкільну їдальню перед виступом. Я, яка тоді чергувала, тобто розносила все і всюди, вражено зупинила око на цій цибуватій киці й подумала, що жахлива, певно, із неї Коза. Бо саме до Кози мої вимоги завжди залишалися непомірно високими.

Але щойно я побачила її на сцені, усякий сумнів зник. У киці був явний талант Кози. Вона була Козою дуже дбайливо, не випускаючи жодного свого слова чи жесту поперед Кози. О, справді сліпа та глуха була серед гляда-

чів та дівка, яка не схотіла у ті хвилини бодай на коротку мить стати Козою.

Можливо, саме через оцю прискіпливість до постаті Кози мені вдалося запам'ятати всю виставу: від перших до останніх секунд. Я її часто пригадую, як їду в транспорті. При нагоді розкажу.

Справді важко згадати день у Києві, коли нікуди піти ввечері, навіть якщо ти практично без грошей. Немає проблеми і в тому, аби десь повчитися, навіть таким тимчасово безпритульним. Лише вночі та вранці з цим складніше.

О сьомій закрито все. Але від мене не приховаєш нічого.

Та все одно о сьомій ранку закрито все.

Для таких ранків у мене було спеціальне місце. Я зверталася туди, можна сказати, щодня. Нічого особливого — просто гарне місце із видом на кригу Дніпра. Якби руки не відмерзли невідворотно після п'яти хвилин поза кишенями — я б тут бодай читала.

І ось я знову йшла туди, але мене не залишало бажання знайти Козу. Я почала уявляти, яку куртку вона носить зараз, яка в неї хода, який силует, як би її фігурка виділялася на тлі, наприклад, цього пішохідного мосту.

Не те щоб це були думки із сумом. Треба ж думати зранку про щось приємне...

— ...Отчизне посвятим души прекрасные порывы, — перервав мене натхненний голос.

Що ж, сходу там на мосту я могла би назвати зо три

п'єси, на які найближчим часом хотіла би потрапити. Пару режисерів, пару театрів, про які тоді говорили. Тобто я би пішла без місця, сиділа би всю виставу на рюкзаку. Як та і робила безліч разів. Якщо пускали. Але тоді, на мосту, усе це було безмежно далеко. І от персонально для мене був цей особливий, мій індивідуальний дядько, який щойно закликав мене вітчизні присвятити душі прекрасні пориви.

Дядько пройшов повз мене. Він все-таки більше був налаштований декламувати для самого себе. Що ж. Хоча трохи прикро, трохи незручно, трохи шкода.

Не витрачаючи свого часу на сум за тим, чого так і не почую, я зосередилася на тому, що мені перепало. Вітчизні присвятити душі прекрасні пориви? А чи не присвятити мені їх пошуку краси та досконалості або спершу — пошуку житла? Якщо вже вітчизна не присвятила своїх прекрасних поривів тому, щоб її сини та дочки...

Тим часом дядько повертався, прокладаючи рівненьку колію по новенькому шару снігу, не надто звертаючи увагу на мене у своєму декламувальному дефіле.

Дядьковий репертуар таки складався в основному з Пушкіна. Бо той створив нову мову. Вона як жодна інша чітко називала всі речі, які інші мови лише прагнули назвати. В усякому разі тієї миті нам обом (мені й дядьку), або принаймні тільки мені, здавалося так.

Як виявилось згодом, його випад про вітчизну — то була лише розминка язика. Тепер усе пішло більш ґрунтовно. Дядько втягся в інший ритм. Зробити це йому допо-

могло махання руками, яке було майже непомітне, проте структурувало простір.

Отвечает ветер буйный, —

Там за речкой тихоструйной...

Я витягла довгу-довгу свою шию, аж шарф на ній розмотався, щоби почути далі.

...Есть высокая гора,

В ней глубокая нора...

Точно! Це було саме те, про що я подумала. Я з дитинства добре пам'ятаю цю панківську риму «гора-нора». І добре знаю, що буде далі.

А далі ми уже промовили вдвох. Він, правда, не чув моїх слів. Але не страшно: мої слова були точно такими, як і його.

В той норе, во тьме печальной,

Гроб качается хрустальный

На цепях между столбов.

Дядькові плечі продрижали. Видно, під старезним пальтом пробігся ранковий холодок. Мені ж навпаки стало тепло. І я закінчила уже трохи голосніше:

Не видать ничьих следов

Вкруг того пустого места.

Я відвела погляд від дядька і сфокусувала очі на темній лінії, що позначала темну воду біля берега, яка і з-під криги вийти не могла, і на берег не хотіла.

В том гробу твоя невеста.

Так от, моя надія. Надія була на рідну тітку. Тобто на моє щастя.

Все просто. Зараз щось цікаве скажу. У тітки була всього лише двокімнатна квартира в цьому місті.

«Всього лише», бо мені отут у ранковому тумані здається, що це просто величезне благо, яким у наші часи користуються не менш як десять осіб. Ну, якщо чесно, — не менш як чотири.

Так от, коли я прийшла до неї вперше, виявилось, що кімнату тітка здавала.

Зрозумівши, для чого я прийшла до неї, тітка сказала:
— Галю!

Вона сказала:

— Галю!

І це було так, ніби вона зверталася сама до себе. Ніби вона сама себе у чомусь запевняла. Бо мене назвали так само, як її.

Вона сказала сама до себе:

— Галю, я розумію тебе дуже добре, та чи ти зрозумієш мене?

Я її розуміла надто добре, та чи вона розуміла мене?

Але що я могла їй сказати: якщо тітка Галя — то я сама через тридцять років?

(Згадавши все це, я машинально пішла назад до метро, залишаючи дядька наодинці з нареченою.)

Відтоді кілька місяців я жила на квартирі з іще двома дівчатами.

Потім господарі захотіли більше.

Що ж, тут, на відстороненому місці під назвою

Остання інстанція, я їх розуміла. Я і сама часом ставала Тією Людиною, Що Захотіла Всього. Але ж я намагалась у такі хвилини не вимагати у малознайомих людей бабла. Що ж, це плюс у моєму портфоліо, але треба було шукати іншого місця.

І от — знайшла що знайшла: хазяйку на кілька тижнів, яка щоразу снилася мені в останньому сні, оскільки щоранку мене будила. І де можна працювати у таку рань? Усе ж закрите. Крім приватного театру імені Дядька, Який Прошарив Читати Пушкіна Над Рікою У Кризі.

Коли я прийшла до тітки вдруге, ми посварилися.

У метро «Поштова площа» мене завжди не пускає вітер: неможливо відчинити двері. І ні туди ні сюди.

Поки не простяглася ззаду якась рука, не відчинила дверей і не штовхнула мене у напрямку каси.

Так от — Коза. Я казала вже, що для поліпшення настрою люблю в транспорті пригадувати ту виставу.

Вона починалася так: пальцями стукали по столу, дядько пройшовся сценою з одного боку в інший, стукав каблуками.

«Коза-Дереза» починається.

Були собі дід та баба.

Дід стає з лавки і мову веде отак:

— КОЗУ!

— Козу! Козу! Швидко — Козу! — розноситься звістка.

І життєве море прибиває Козу до подвір'я баби з дідом.

Життєве море — це двоє чоловіків, одягнених невідносно. Вони несуть Козу на патику, як у фільмах дикуни носять своїх жертвів. Тільки Коза не прив'язана за-руки-за-ноги, а тримається якось на патику сама.

Ніби вона лізла по канату вгору, але вмить канат став патиком і хтось вирізав із нього той фрагмент, що ним якраз лізла Коза, а ці двоє чоловіків схопили її і понесли...

Із появою Кози вступають дві скрипки. На відміну від усіх інших музикантів (піаніно і бубон), скрипалів у кімнаті нема: включено їхній чудовий запис, який трохи потріскує...

В актовій залі перемагали кольори бежевий і жовтуватий. Нас на виставу було зібрано кілька класів, по дві гривні зібрано. Менші й старші. І навіть старші — я таки знаю.

Так от. Іде мелодія, Коза хапає одного з хлопців, які хвилину тому уособлювали життєве море, а тепер стали дідовими синами (для чого забігли на мить за ширму, де на них вирости довгі вишиванки).

А «голос за кадром», невидимий оповідач, не меле зайвини. Мабуть, не хоче звичайними інтонаціями зіпсувати нам історію про відчайдушне кохання (мабуть, до життя) цієї відчайдушної Кози у віночку.

І ось перший хлопець хапає її за руку з метою, звісно ж, танцю.

Тут актори мали б дати нам розуміння про те, як пасти Козу, що таке поля і долини, як Коза там пасеться, скубе траву, як хлопець за нею нагляда і як вона потім біжить додому.

Натомість у мене майнув щасливий здогад, що, мабуть, ці Коза і хлопець або вчаться, або вже закінчили естрадно-циркове училище. А хтось із глядачів, хтось доросліший за мене, голосно скрикнув: ось він, етнопанк у дії!

Тим часом на сцені монтували ворота. Це були просто три залізні патики, які згодилися б радше для гри у футбол, аніж для того, щоб дати розуміння про бабині й дідові ворота, але ця декорація звеселяла. У трьох залізчках ми впізнали «ворота».

Тож дід устав на воротах в червоних чоботях, цілком підпирається, у Кози питається:

— Ой ти, Козо мила, чи ти їла, чи ти пила?

— Ой, дідусю, хіба ж я щось їла? Хіба пила? Бігла через місточок — ухопила кленовий листочок, бігла через гребельку — ухопила водиці крапельку.

Дід зі злості на сина, який не тямить пасти Козу, підняв дві руки, і перший хлопець буквально втік: і не лише зі сцени — а просто з приміщення, вибіг за двері актової зали. Можливо, він уже був радий, що його місія закінчилася, і на radoшах побіг у гастроном поїсти чогось.

І ось другий хлопець спускається з Козою зі сцени, і вони просто перед першим рядом танцюють, по-моєму, танго.

Танго виходило зовсім не таке, як у тих, хто робить це професійно. Наче танець людей, які хочуть зробити усе по-своєму, але при тому роблять це дбайливо.

Але ось дід знову став на воротах в червоних чоботях, кийком підпирається, у Кози питається:

— Ой ти, Козо мила, що ти їла, що пила?

— Ой дідусю, хіба ж я їла? Хіба пила? — її здивування, її обурення видається у цей момент нашим власним. Бо й справді! Хіба ж не бачили ми її впродовж останніх кількох хвилин?! Хіба ж вона щось їла? Хіба ж пила?!

Але ось уже і на другого сина піднято руки, і він далеко тіка.

З підмостків із Козою спускається сама баба.

Баба, до речі, на вигляд на кілька років молодша за Козу. Але це не важить. За казкою — явно старша.

Коза з бабою сідають на сходи. Отут починається найліричніший момент цієї вистави. Попередня музика уся відміняється, вимикається, і через двері заходить перший син. Але ми уже мали забути, що він син, бо насправді він знову — життєве море. Крапля в океані подій і людей. Він тримає в руках гітару і награв прості акорди. Якби вони не були б такі чіткі — то схожі були б на шансон.

Але акорди такі обережні, але разом з тим — затяті, тож баба з Козою починають співати.

У баби голос високий і тоненький, у Кози — нижчий і хрипкий.

Але я вибігаю з метро і мчу на пари. Решту Кози оповім трохи згодом.

Шкода, що заборонено носити із собою батіг. Коли я зла, хочеться вихопити батіг з-за пояса — і по спині того, хто мене скривдив. Звісно, добрий шлях — спробувати зрозуміти, але хто ладен зрозуміти, що змушує людей пришвидшувати рух своєї машини, коли вони бачать перед

себе пішохода, тобто мене.

Або от іще що зі мною день у день трапляється, коли вертаюся додому ввечері: на переході машина гальмує, ніби пропускаючи перейти дорогу зеброю, але в останню мить навпаки — пришвидшує рух. Так подумати, тут не допоможе навіть батіг: як би я ним дістала за живе через залізну коробку?! Проте я згодна навіть без насильства. Хай би вони натомість, наприклад, просили б у мене пробачення на колінах. Кілька годин.

Такі думки лізуть в голову, коли зла. Не знаю, про кого розказувати далі: про себе, про Козу чи про дядькову наречену під кригою. Хай буде про мене.

Увечері, вертаючись додому, я і сама незчулася, як бурмотіла собі під ніс дорогою:

*...И в полуночную пору
Гроб ее к шести столбам
На цепях чугунных там
Осторожно привинтили...*

Як з'ясувалося, це був пароль проходу в сьогоднішню ніч, яка враз для мене відчинилася. Код від дверей мого наступного житла. Тільки-но мої губи зімкнулися, виконуючи паузу на позначення закінчення фрази, зовсім поруч почувся голос.

— Боже, как приятно в такой вечер слышать эти прекрасные стихи.

Я підвела голову. Мені теж хотілося звернутися до Бога зі своїм здивуванням. Та я завжди роблю це подумки, міцно стуливши дзьобика.

— Вот уж не думала, что кто-то сейчас по дороге до-
мой читает стихи.

Це маленька літня жіночка звернула свою увагу на
мою особу.

Я кажу:

— Приходится иногда.

Вона з підозрою мене оглядає.

— Вы, наверное, филолог?

Вгадала. Кажу:

— Да.

А вона:

— Я — тоже.

Причому останнє було сказано таким тоном, яким
повідомляють: «У мене — повні кишені золота».

— Це, — кажу, — дуже рятує, коли ідеш темною до-
рогою: стільки всіляких віршів пригадуєш.

Вона сміється, а потім чомусь серйозно каже:

— А я думала, вы русский филолог.

— Це через Пушкіна? Сьогодні рано-вранці я зустрі-
ла біля Дніпра одного чоловіка, котрий дуже виразно сам
для себе розказував цю казку.

— Утром?

Я розказала.

Цю ніч я вже ночувала у нової хазяйки.

Цього разу я не пам'ятала свого останнього сну. І
жодного сну не пам'ятала. Прокинулася о восьмій і озир-
нулася, не впізнаючи місця свого розташування.

Хазяйка пила на кухні чай зі щойно випеченим пе-

чивом. Сонце сяло в усі вікна. Усе залило світлом.

«Мороз и солнце» — декламувала вона до мене. Називала красунею, просила прокинутися. Навіть коли я вже встала з ліжка і стояла перед нею. Дала мені чаю з печивом. Питала, чи пам'ятала я, як погано усе було вчора. І як усе гарно зараз.

Я пам'ятала.

Я подякувала за чай і за печиво й сказала, що мені вже час тікати на пари, оскільки їхати звідси довго.

— А где ты учишься?

— На Подолі.

На її обличчі засяяв справжній захват.

— А далеко до Андреевского спуска?

— Дві хвилини бадьорим кроком.

— Да это же булгаковские места!

Я кивнула.

Від усвідомлення того, що я свідомо того, що вчуся біля булгаківських місць, новій хазяйці в голову прийшло ось що:

— Обещай мне, что напишешь дипломную работу по Булгакову.

Оскільки це вперше в житті зі мною говорили про мою дипломну роботу, мені здалося, що слід пообіцяти.

Сидячи в метро, я розглядала свіжі фігурні коржики, дані мені з собою. Розглядала по одному, але розглядала кожен. І одразу відправляла до рота.

Пушкін і Булгаков.

Булгаков і Пушкін.

Хтось ніби постукав із того боку поїзда по дну вагона якраз там, де сиділа я.

Сьогодні Коза поїде розказувати казку далі. Уже після того, як її вигнано від баби з дідом.

Ота Коза, яка хвостиком верть — тут тобі й смерть.

Я подзвонила до тітки і замружила очі.

Буду говорити голосно-голосно!

Але із заплющеними очима...

Я не знаю, хто були ті люди, які знімали кімнату в тітки. Як вони жили? Але щось мені підказувало, що вони були затяті й усе робили від початку до кінця. Оскільки виселилися — доценту.

Мені від їхнього інтер'єру лишилися тільки плінтуси, а з їхнього майна — лише шматочки газети. Навіть шпалери було дбайливо віддерто. Чи планувалося їх наклеїти в іншому місці? Чи їм просто не хотілося віддавати мені свого ремонту? Або і взагалі — свого житла. Будемо думати, ті люди встидалися бідності своєї обстановки і бажали, аби у мене було все найкраще.

У вухах і взагалі дзвеніло. Я не думала, що то зірки дзвеніли. Я думала: то тітка цукор розмішувала ложечкою. Але то було не те.

То справжня Коза прямувала до мене місячною стежкою, вкритою льодом. На ній були чорні туфлі з підборами по п'ятнадцять сантиметрів...

О маленька цукрова ложечко, на тобі, як на хрестику,

розмістилося забагато всього: схід місяця, людські фігури, човен. Тітка брала тебе акуратно за човен і застосовувала до цукру, зануливши в чай по схід місяця.

Я пішла до тітки попросити матрац. Вона закрилася у своїй кімнаті, на чому припинила виявляти ознаки рухомого життя.

Я ляснула вхідними дверима, вирушивши на пошуки каримата.

Передостання маршрутка завезла мене до друга, який позичив каримат і спальник у рюкзаку. В якому чомусь лежав іще й казанок.

Остання маршрутка повернула мене додому.

Лягаючи на спину вперше під власним дахом, я помітила казкову річ: стеля лишилася білою, ніхто її не віддирав, не псував, не змушував мене робити її білину ще чарівнішою. Знайшовши на її просторах точку перетину діагоналей, я промовила вголос, одразу помічаючи на темному білому тлі усе, про що говорила:

Прозрачний лес один чернеет,

И ель сквозь иней зеленеет,

И речка подо льдом блестит.

Я чекаю

Мій ніжик із комахою, запаяною у прозорій ручці, валявся десь на підвіконні, уже в крапельках іржі. Компанію йому складали ще безліч різних речей. Накиданих з надією, що від їх навали з вікна менше тягтиме. Рівно посередині карниза звисав ялинковий великий червоний «дощик». У сутіні висів, мов кров'яний згусток. Сухі гілки стояли у кришталевій вазі.

Знадвору по шибіці кидали спочатку сніжками, а потім пішли і шматки льоду.

Вони трошилися одне об одне і об скло, як коли зустрічаються айсберги.

Я ж лежала із заплющеними очима.

Тоді вони увірвалися до кімнати.

— Вставай! Завмерла комахо!

Я вже вкотре пояснила, не розплющуючи очей:

— Мені іти ні в чому.

Чорний смикнув двері шафки і витяг звідти старе пальто. Кишені його були засалені, манжети рукавів теж, розмір тримався на двох ґудзиках із п'яти. Дещо пожерли молі.

Я відіпхнула старе пальто від себе, і воно впало долі, боляче вдарившись. Чорний відкрив двері шафи і відправив одяг назад у безодню.

Інші двоє мовчки стояли у мене в ногах, як стовбури.

Чорний не вгавав:

— Ну скажи, чого саме ти хочеш? Обирай будь-що!

— Відчіпиться! У мене вже кілька років немає нормального одягу. Перестаньте витягати мої старі пальта.

Один зі стовбурів поворушився:

— Так одягни літню сукню.

— Трошки холодно.

Сам він стояв у новому хорошому кожушку, дещо, правда, свинуватому.

Мені довелося повторити фразу, яку вони мали уже вивчити напам'ять:

— Ідіть звідси. У мене вже кілька років немає одягу.

— Якщо ти думаєш, що за тобою все життя бігатимуть...

— За мною ніхто давно не бігає, бо я собі лежу. Мені поки ніхто не приносив нормального одягу. Я чекаю.

— То вийди у моєму кожусі й пошукай сама.

— Я так уже робила.

— То запропонуй щось іще!

Більше я з ними не балакала. Знати не хочу, куди вони пішли, а ще менше — коли. Скільки схотіли — посто-
яли у мене в ногах, а потім вийшли, як увійшли.

Мої замшеві червоні черевички із камінчиками ле-
жали у кутку, потребували хімчистки. У них жужмом ва-
лялася котяча шерсть і моє волосся. Брудні тарілки на кух-
ні вкрилися зверху іще й шаром пилу. За немитим вікном,
обліпленим слідами сніжно-льодового арт-обстрілу, ска-
жено темніло. Мені навіть очей заплющувати не довелося,
щоб заснути.

Промінчик сонця відбився від дзеркальця на під-
віконні просто в око. (Ось причина заплющувати на ніч
обидва ока.)

Заплющую зараз.

А може, то було і не дзеркальце, а мій ніжик, про
який я все частіше зараз думаю. Я не знаю, чи хотіла би
насправді виходити, якби мені було що вдіти. Але поки
краще не пробувати. Я псую кожне вбрання, яке хоч трохи
тисне.

Коли думаю про все це — на очах сльози. Я їх вити-
раю, та очей не розплющую.

Цього разу моє вікно розбито цеглиною, і туди лі-
зуть. Я встаю, беру одну із сухих гілок і перешкоджаю не-
відомим вдертись у мій дім. Або відомим, я не знаю. Усі
зникають, ніхто мене не чіпає. З вікна дме.

За наступну ніч в кімнату намітає снігу. Уже навіть на моє ліжко і на саму мене. Я воруху ногами, струшую сніг і ногами ж відпихаю його подалі. Очей для цього розплющувати, слава Богу, не доводиться.

Наступного ранку мені чомусь кортить відкрити одне око. Так і є. Вона вже тут — і вже сидить.

Пильно дивлячись на неї одним оком, добре розуміючи хто це, я спитала:

— Хто тут?

— Я, Ніна, — відповіла вона.

Я і сама бачила, що вона, Ніна. Але, окрім цієї розумниці, не озвався ніхто. Тож я зі спокійною совістю повернулася на живіт і, не закриваючи відкритого ока, так само спокійно заснула.

Вночі нічого не снилося.

За вікном час від часу проїжджали автомобілевози і страшенно гуділи (оскільки шибка тепер не захищала уже ні від чого). Але снігу, хай як дивно, більше не мело.

Наступного ранку їх сиділо уже двоє. Причому нова — якраз навпроти мого розплющеного ока. А я щось такого не люблю. Коли сплю з розплющеним оком, а хтось туди заглядає.

Я як закричу:

— Хто тут?!

А вона спершу дуже злякалася, а потім чекає, поки перша Ніна відповість. Та й справді, одразу за моєю спиною тихо, але впевнено, зрештою, як і завжди, почулося:

— Я, Ніна.

Тоді й моя новенька знайома нарешті теж привіталася. Чи то пак познайомилася:

— І я, Світлана.

На цьому культурну програму на сьогодні для мене було вичерпано. Ноги давно заклакли від цього лежання у кімнаті без шибки. Настрою не було ніякого. Якщо вони далі бажали якогось продовження свята, то хай би діяли самі. Але, окрім як сидіти, вони нічого не вигадали. Сидять. Нічого страшного, просто у них, як і у тих стовбурів, уява дуже повільно працює.

А я щось почала мерзнути, оберталася навколо своєї осі у ліжку. На тому і заснула. Але ненадовго. Не встигла я втягтися у потужні гудки автомобілевозів, у рев гальм сама не знаю чого, у тихий відзвук далеких товарняків, як мусила іще раз ставити своє «улюблене» запитання.

— Хто тут?

Бо їх уже було як мінімум п'ятеро. Ліміт моїх табу-реток вони давно вичерпали: одна сіла на підлогу, а ще одна — на підвіконня, нарешті заткнувши спиною від мене протяг. Але так само і закриваючи світло.

Вона так знітилась від мого погляду, що відповіла перша, не дочекавшись Ніни. А це вже була помилка. Я заплющила обидва ока і глибоко заснула, раз так.

Що ж, негарно вийшло.

Зате ніхто на них не кричав, ніхто ніякого діла до них не мав, ніхто не придовбувався. Хочеш — сиди, не хочеш — іди. Але ці затялися.

Від п'яти їх кількість зростала не так стрімко. Мені здається, я навіть крізь сон чула, як вони гудуть своїми мобілками, як когось видзвонюють, як радяться, кого б іще сюди запросити. Наївності людській немає меж. Невже вони сподівалися впоратися уп'ятьох? Це після того року, коли скільки їх було? І що таке їх число робило? І чого тільки не робило. Приведіть мені весь цирк. Принесіть з костела на Великій Васильківській оргán, приведіть слона і лева, притягніть усю свою родину і задушіть мене з відчуттям свята. І пошвидше, бо я, здається, знову заснула, а вас усе п'ятеро і п'ятеро.

На ранок їх знову було лише п'ятеро. Чого вони всі такі дурні?! Я встала і позбирала розбите скло. Вони сиділи тихо. Ніколи я ще не вставала без них. Але мені було глибоко не до того.

— І я. Все. Всі вільні, усім вдячна. Ти, Ніна, ота Світлана, ота дівка, яка язика не може потримати в писку, коли треба, і ще дві якихось дівки. Оце ви всі п'ятеро і я. Які ще запитання? Ніяких! То ходіть звідси...

І вони пішли. Швидко, без зайвих запитань. Із них усіх тільки Ніна спробувала була відкрити мордочку і щось зауважити із філософської глибини прожитих років. Але дякую, мені не потрібен такий товар, як несвідомі по-

ради. І зовсім про всяких таких навіть думати більше не хочеться. Культурна моя програма!

Я сіла на краєчок підвіконня і взяла в руки ножика. Руді плями виднілися, як кров, але ніжик був іще дуже гострий. Я повела ним по дереву підвіконня. Вирізалася дуга писаної букви г, вигнутий зигзаг. Але рука зірвалася і відрубала великий шмат дерева.

На кухні було безрадісно. Сервізи припали пилом. Я позбирала їх усі: тарілки, чашки, ложки, банки, які забруднилися, стоячи на кухні біля батареї, вазу від старих гілок. Все поклала на дно ванни, включила воду і крапнула туди трохи засобу.

На цьому прибиральні сили закінчилися. Я як сіла біля столу, так і заснула.

Потім прийшла вищезазначена Світлана. Вона, схоже, відкинула свої старі заморочки.

— Хочеш спіритичний сеанс? — це вона в мене питає.

— Хочу.

Тоді Світлана дістала грушу. Справжню живу грушу.

— Не бійся, — каже, — це не з супермаркету. Мої стратегічні запаси.

Ми сіли за стіл одна проти одної.

— Тільки навпіл. Мені для тебе цілої шкода.

— Я знаю, — кажу. — Давай.

Я тепер говорю вже тихо.

Ми розподілили грушу, з якою нічого не сталося за цілих півроку. Здається, була така сама, як того верес-

невого вечора, коли якісь люди спожили багатьох її посестер. Кімната пішла від нас далеко погуляти, зі своїми стінами. Вода пішла за межі ванни, разом із засобом для миття посуду. Ми ж зі Світланою возз'єдналися із самою ідеєю груші та одна з одною — через дві половинки груші — і з тим самим вересневим днем, коли весь світ пахнув запахом її посестер.

І я заснула обличчям на столі.

Наступного ранку до мене привели перші цьогорічні пальта.

Кожне з них було зайняте своєю справою, як завжди, ніхто так і не зрозумів, що я їх оглядаю.

Власне, пальт було двоє.

Спочатку я спробувала те, що гарніше.

Воно таки було не з простеньких. По-перше, два пояси: один на талії, інший — трохи нижче лінії грудей. Красивий темний колір. М'який матеріал, високий комір. Масивні манжети. Чарівний нахил голови. Величезні гудзики. Маленькі темні очі. Ніжна шкіра, міцні, масивні кості.

Лягти заснути від розпачу, поставивши в кутку друге пальто, мене змусила голова пальта номер один. У нього було ураження кістки черепа. Чи не так. Словом, у нього погнили майже всі зуби.

Прокинувшись наступного ранку, я знову прикликала пальто номер один, поставила його перед ліжком, а сама сіла і довго його розглядала, милувалася силуетом,

ходою, як воно себе тримає, голосом, як говорить. Але потім знову подивилася на гнилі кістки черепа і тоді вже відпустила його — і більше ніколи не бачила.

Огляд другого пальта я почала із зубів. Прогнила тільки половина, тому я закрила на це очі. Зате у нього був справжній хутрянний комір, дуже довгі поли гарного крою, ностальгійний фасон, красиві руки, довгі вії, але що мене змусило знову засмутитися — це волосся і шкіра. По-перше, волосся геть усе посіклося: на кінчику кожної волосини — маленька біла крапочка, а деякі волосини ще й розчепилися надвоє. По-друге — жир. Я бачила його скрізь на пальті номер два.

У сутінках я повернулася до себе в ліжко. Якраз на те місце, де найкраще тягнуло з вікна.

Вода, заливши квартиру по кісточку, певно, ще вчора литись припинила. Тому зараз так тихенько.

І ось що я подумала.

Скоро в однієї новенької людини хрестини, на них запросять багатьох-багатьох, та тільки не мене. Про мене забудуть, бо я давно не виходила. Не маю що вдіти.

А кожна із запрошених жінок дасть дівчинці найдорожче.

А потім, надівши оте старе страшне пальто, поїдене молями і засалене салом, прийду я. І теж віддам найкраще, що маю: зроблю так, аби ніколи не забували ту жінку, котра не завжди може прийти.

Зійшла величезна червона зірка, і змусила мене згадати про Бога, який різьбить кості, кроїть шкіру, ліпить м'язи і створює людей.

Рукавичка

Миша Василій зайшов у рукавичку.

Тут пахло незнайомим дідом, було просторо і холодно.

«Нічого, це холодно поки що, — подумав Василій, — я за кілька годин надихаю.»

Він прикрив ізсередини вхід, щоб вітер не залітав, заліз у палець, згорнувся клубком, не знімаючи кожуха, і заснув.

Саме в цю секунду рукавичку здалеку помітив цибатий змерзлий заєць Анаколуф. Він значно прискорив крок від радості та з розгону аж забіг у рукавицю.

Василій уже міцно спав.

Заєць одразу почув тепле мишаче хропіння. Він зняв рюкзак, дістав звідти старого затасканого спальника, роздягся і заліз у нього.

Потім ніби згадав дещо: дістав кишеньковий плеєр, надів навушники і тихенько поставив свою улюблену пісню:

Ця птаха славна

І птаха віща,

Така, як пава,

Та трохи вища...

На цих словах Анаколуф відчув, що хтось лізе через нього до миші Василія у рукавиччин палець. Заєць від переляку сильно смикнувся, і в цей самий момент просто перед його носом нависла задумлива незнайома мордочка.

— Я — миша Симбіоз, — прошепотіла (щоб не збудити Василія) мордочка. — Я думаю вмотитися на ніч отам, у пальчику, поруч із тим, хто хропе. Він, певно, теплий.

Анаколуф кивнув і пропустив мишу. Навіть дав один навушник і поставив пісню спочатку:

Ця птаха славна

І птаха віща,

Така, як пава,

Та трохи вища.

На власнім пір'ї

В повільнім злеті...

Здаля почулися лисячі кроки. Заєць умів чути їх навіть крізь улюблені пісні. Він неабияк злякався! Швидко виліз зі спальника, вбрався і майже скрутив спальний мішок... Але лисяча морда уже зазирнула в рукавичку.

Лисиця була молода і втомлена.

Вона попросилася всередину дуже тихо.

Заєць Анаколуф і миша Симбіоз знали, що дуже ризикують. Миша Василій хропів і не знав.

Лисиця зняла пальто, ним і накрилася.

Аби бути у безпеці, заєць заховав плеєр і спав так.

Із отвору рукавиці все-таки піддувало.

Запала довга тиша, а потім лисиця ворухнулася й почала крутити пальто і так і так: хотіла закрити ним задні лапи, які однаково стирчали далеко за межами пальта.

Заєць зрозумів, що взагалі не засне, якщо так піде і далі, тому витяг із рюкзака запасний свій светр і кинув лисиці на ноги. Та відчула тепло і одразу відрубилася.

Але цієї миті в рукавичку зайшов якийсь бродячий пес. Його наплічник був старого зразка: явно пошитий із парашута. Собака спершу зайшов у рукавицю, зняв рюкзак, сперся на нього спиною, посидів-відігрівся, а вже по-

тім вийшов на вулицю і закурив.

Коли заходив удруге, побачив, що пильне око зайця стежило за ним, як намистинка.

Собака кивнув зайцеві й тихо прошепотів:

— Я зараз робитиму чай. Будеш?

Заєць кивнув.

Собака теж кивнув і пішов у ніч шукати якісь годящі дрова.

Чесно сказати, заєць не знав, як робити вогнище взимку. Сказати більше: до лісу він взагалі був мало пристосований — більше подорожував електричками, товарами, інколи автостопом.

Подекуди на етнофестивалях йому доводилося спілкуватись із такими бувалими мандрівниками, як цей собака, і Анаколуф пройнявся раз та назавжди до них великою повагою й дитячою довірою.

Собака повернувся не скоро, але з гарячим чаєм у двох кружках. У чай щедро було насипано цукру.

Заєць покрутився і дістав зі свого наплічника трохи потовченої сушки в пакетуку. Чаювали мовчки. Собака розклався біля зайця, щоби було тепліше.

Коли до рукавички обережно зазирнув іще один (менший) собака, то підвів голову тільки перший мандрівний пес. Вони мовчки кивнули одне одному, менший собака розклав якесь сумнівне рядно, схоже на великий мішок, і загорнувся в нього.

Тим часом двоє мамонтів ішли засніженим лісом самотньо. Відбилися від своїх.

Вони зраділи, як забачили рукавичку, почали набли-

жатися до неї та струшувати із себе лід.

Подивилися всередину запитально.

Знову не спав лише один старший собака. І він кивнув.

Менший мамонт швидко зайшов і примостився у куточку. Старший же залізти не зміг.

Довелося собаці вилізти зі спальника, дістати ножи-ка з кишені й трохи надрізати рукавичку.

Коли мамонт зайшов, вони міцно закрили вхід, бо житло було уже повне, тож ніхто не мав більше прийти.

Але пізніше, коли мамонти вляглися, стало помітно, що між ними теоретично міг би поміститися іще хтось невеликий. Тоді собака знову встав, уже востаннє цієї ночі, ослабив вузол, яким було зв'язано вхід, дістав маленьку фляжку і ще меншу скляночку, налив у скляночку половинку і поставив одразу біля входу, відмежувавши її наплічником від ніг тих, хто спав, обертався навколо своєї осі й міг перекинути ногами трунок.

Саме цієї секунди в діда, який загубив рукавичку, замерзла і почала терпнути права рука. Він збагнув, що загубив, і пішов назад у ліс своїми слідами.

Коли дід нарешті знайшов свою рукавицю, то не зміг підняти, коли зазирнув — побачив там очі прадавніх мамонтів. Заплющені уві сні.

Дід зайшов у рукавицю і знайшов там для себе чарочку. Випив щось дуже гаряче і солодке, ліг між мамонтів і нарешті заснув.

Коні

Я ношу з собою ці олівці, бо вони барвисті.

Світлана Богдан

Їхній дід ковзнувся на кризі, й спалахнуло світло біле і червоне.

І дві пари жіночих рук принесли його в простирадлі додому. Дід у ньому зігнувся і провис.

І всі стільці у кімнаті, де він лежав, були кольорові, а на стіні висіла картина «Купання червоного коня».

Над ним проспівали шкіряний священик та металевий тромбон, і крізь повітря, температурою мінус нуль, дід покрокував у наступні місця, а життя віддав до рук того, хто його і позичив.

Після похорону онуки лягали спати під червоного коня, і хтось плакав.

А хтось сказав: «Ходімо і побудемо першу ніч на могилі!»

Їхній шлях ішов далеко-далеко, навколо нього лежали земля і порошок, у землі сиділи жовтаві насінини різної рослини.

Ніхто нічого не бачив у темряві.

Дорогою ішли їхні сірі черевики. Сірі у темряві, а насправді — кольорові.

Їхні сірі черевики ішли за місто і через село, в яким собаки заливалися чотирма голосами, і щось гуділо, як здоровенний комах.

Кольорові черевики крокували уздовж траси, і на них дивилися з придорожніх щитів великі кольорові обличчя, напівприховані в темряві, й ніжно-фіалкові реклами «Мілка» і червоно-білі реклами «Лайф».

Вони вийшли на поле, коли небеса уже починали бути барвистими.

Раптом!

Їм здалося!

ніби звідусіль

їх оточили

Коні!

Коні!

Коні!

Коні!

Коні Коні

*When suddenly
Johnny gets the feeling
he's being surrounded by
horses, horses, horses, horses
coming in all directions
white shining silver studs
with their noses in flames.
He saw horses, horses, horses, horses...*
Patti Smith

Їхній дід ковзнувся на кризі, й спалахнуло світло біле і червоне.

І дві пари жіночих рук принесли його в простирадлі додому. Дід у ньому зігнувся і провис.

І всі стільці у кімнаті, де він лежав, були кольорові, а на стіні висіла картина «Купання червоного коня».

Над ним проспівали шкіряний священник та металевий тромбон, і крізь повітря, температурою мінус нуль, дід покрокував у наступні місця, а життя віддавав до рук того, хто його і позичив.

Тієї ночі покійний дід снівся своїй бабі весь голий. Він стояв у глибокім ручаї. І казав: «Я не можу вийти, бо в мене нема більше одежі». Одна його нога ніби була синя, друга — зелена, так само і руки, а тулуб був увесь ніби покритий вохрою, а волосся спадало різнобарвними пряд-

ками, як на весіллі — стрічки.

Їхній християнський звичай забороняв спалювати діда. Забороняв Вогненний Стоп і Вибух, і Червону Селю зі Світла.

Тому баба спалила лише дідовий одяг. Він лежав різнобарвною купою, в якій синій із зеленим перемагали, тож онукові довелося для гармонії покласти на купу кілька своїх жовтавих футболок і червоний носовик.

І мертвий дід через одягу показав свій Вогненний Стоп, Вибух і Феєрверк, яким увесь очистився.

— І від усіх скорбот своїх ізбавився, — додали пошепки онуки, коли побачили червоні спалахи і сині вогняні гаї.

Після похорону онуки лягали спати під червоного коня, і один із них плакав.

А інший сказав: «Ходімо і побудемо першу ніч на могилі, щоб обрісти чарівного коня, як каже наше повір'я».

Їхній шлях ішов далеко-далеко, навколо нього лежали земля і порох, у землі сиділи жовтаві насінини різної рослини.

Ніхто нічого, дівчата, не бачив у темряві.

Дорогою ішли їхні сірі черевички. Сірі у темряві, а насправді — кольорові.

Їхні сірі черевички ішли за місто і через село, в якому собаки заливалися чотирма голосами, і щось гуділо, як здоровенний трансформатор.

Вони вийшли на поле, коли небеса уже починали
бути барвистими.

Раптом!

Їм здалося!

ніби звідусіль

їх оточили

Коні!

Коні!

Коні!

Коні!

Їхні постаті роззирнулися і побачили,

як звідусіль на них бігли

Коні!

Коні!

Коні!

Коні!

Коні!

Коні!

Коні!

Коні!

Я розкажую цю дивовижну історію, бо після неї буде
іще дивовижніша.

Вайшнав

Новина незнайомої баби була така:

— Нема його. І ніколи вже не буде.

Героєм новини був не знайомий хлопцю, а тепер уже і дуже далекий, родич тієї баби.

Малому хлопцю з цього приводу дали в ручку шоколадну цукерку. Він поклав її біля себе на лавку.

Звісно, це була цукерка з панахиди.

Потім хлопчик вийняв її з фантика, з'їв, а назад загорнув маленьких камінців і поклав так само на лавку. Йому подобалося, як лежало.

Це була ще не ніч, але вже не день, лавка була довга, темно-червона.

Я розкажую про свого брата.

Це сталося, коли ми були іще дуже малі.

І було отак: темна зелень, сонце заходить, лавка, сказати, вже темна. А на ній лежить ніби цукерка. Я бачу таку картину із кухні, бо двері відчинені. І я виходжу, виходить, у темне.

І вже нема тої баби. До нас на подвір'я уже зайшов вайшнав у жовтогарячих одежах.

Мама його слухає і зрідка киває, вайшнав говорить про молоко.

Мій брат насупив брови, а це означає, що він слухає дуже уважно.

А говорить вайшнав.

Я виходжу до них і беру цю «цукерку», хоч і знаю, що всередині тільки камінці.

І вайшнав починає говорити про цукерку.

Він просить маму більше не давати нам шоколаду, бо, щоб створити його, виробникам таки доводиться убивати корову.

Вайшнав бере обкладинку цукерки і показує мамі, на що треба дивитися, аби знати, чи убили корову задля цукерки. Він вчить бачити за назвами інгредієнтів та добавок.

Ми з братом близнята. І поки не дуже вирости, його обличчя — повторення мого.

«І хто з'їсть продукт, — розказує вайшнав, — який створився шляхом убивства корови, буде перероджуватися стільки разів, скільки волосинок на тілі тварини».

Вайшнав підвівся, щоби піти, але брат схопив його за полу одєжі. Тканина була стара і ношена, тому жовто-

гаряча одежа лопла, показуючи у напівтемряві довгу худу ногу вайшнава.

Мама схопила брата за руку і сильно лягнула по попі. Але брат вирвався і побіг.

Я побігла за ним передусім через те, що увесь цей рух був несподіваний.

І відтоді я вже ніколи не бачила того вайшнава.

А брат спинився надворі тільки перед лицем несподіванки — перед мордою корови, яка верталася звичним шляхом додому із череди.

Він витріщався на величезний круглий бік тварини, який саме потрапив у смугу яскравого призахідного світла.

Повернувся до мене і тихо сказав у захваті: «Стільки разів, скільки волосинок на тілі корови!»

І тоді я стиснула камінці в обгортці цукерки у своїй руці.

І брат знову сказав: «Стільки разів, скільки волосинок на тілі корови».

І я розвернулася й пішла додому.

А брат повторив іще раз: «Стільки разів...»

Знайти людину

Свою першу людину я знайшла в кушах.

Людина не озвалася на мій голос, а коли я потрусила її за плече, навіть не ворухнулася.

Тоді я переконалася, що людина дихає, і вийшла з придорожніх кущів.

Зайшла до аптеки, яка трапилася поруч, і попросила тамтешню дівчину сходити зі мною і оглянути мою людину. Однак аптекарці було суворо заборонено залишати місце роботи. Натомість вона натисла «0» і потім «3» на телефоні й розказала комусь про мою людину.

Я вийшла надвір зустріти карету швидкої допомоги.

Звідти вийшов лікар (не в білому), якого я провела в кущі.

Лікар підняв людину і обдивився.

— Та вона п'яненька, — сказав лікар, поклав людину в карету і забрав собі.

До цього ми знаходили людей, коли гуляли з батьками.

Якось із татом ми знайшли дорослого дядька, а біля нього хлопчика. Дядько не міг іти тому, що спав, а хлопчик не міг полишити дядька.

Мій тато витер дядьковим піджаком його ж носа, ліквідувавши таким чином довжелезну соплю, і поклав сонь-

ка собі на спину. Хлопчик розказав, куди йти, і ми чесно занесли дядька його господарям.

Це ще були часи, коли привласнювати чуже вважалося негідним. Діяв такий стереотип.

Пізніше я почала замислюватись над тим, щоб привласнювати людей, яких знаходила на дорозі.

Якось у мене під вікном лежала п'яна людина і вила. Її привласнити не хотілося. Виникала думка викликати міліцію або швидку. Та, зрештою, людина підвелася і, виючи, пішла.

Одна моя подруга постійно знаходила людей і щоразу викликала для них швидку. Лікарі їй нарешті сказали, що їм не потрібно стільки людей і що медустанови задовбалися витратити бензин на збирання людей.

Бо п'яним природою доручено лежати. Не варто викликати для них карет.

А потім ця ж подруга знайшла на землі людину, в якої очі вирячилися і на чоло висипав великими краплями піт. Було схоже на серцевий напад. Подруга не змогла втриматися від того, щоби викликати швидку.

Лікар підняв людину, оглянув і дійшов висновку, що й ця людина — просто п'яний мужик.

Подрузі стало незручно за свою поведінку.

Тепер я більше не підбираю людей. Вони ж лежать не на дорозі, а там, де блукає їхня свідомість.

Наш дім там, де серцю любо.

Не варто лише залишати людей на землі у морози. А в теплі дні лишть їх набиратися сил від матері Геї, яка їх так міцно притягла. Це нащадки Антея туляться до своєї Альфи і Омеги. Облиште.

Одного літнього дня я познаходила особливо багато людей. Але жодної не взяла. Щось у мені уже обірвалося. Люди мені більше не були потрібні.

Тієї ж ночі я пошкодувала про свою бездіяльність.

Бо вночі містом їздила акуратна вантажівочка із маленьким підйомним краном, прилаштованим до кузова.

Спершу вона мчала порожня. Страшенно торохкотіла.

І постукував об борти величезний блискучий кра-
новий гак.

У цю вантажівку потім збиралися люди.

Нарешті було виділено бензин на їх транспортуван-
ня. Та з якої ж щедрої скарбниці?

Вантажівку вела Панна Квітів, Панна Панн, Панна
Самої Ідеї Панни. А тепер і Панна Загублених Людей.

Якби вона могла їх збудити, вона б сказала:

— Вставай! Підведися! Ти був не потрібен там, де
ти був. А тепер ти будеш потрібен у мене. Ти будеш моєю
людиною. Тобі більше не потрібно лежати долі й валяти-
ся. Нарешті ти дозрів до вирішення своєї долі. Ти, як най-

краща ягідка — кавун, лежав-лежав — і дозрів. Воістину щасливий ти, бо я тебе знайшла.

Тепер ти не лише розв'язав проблему вільного часу! (Нагадаю: більше не треба буде валятися.) Ти також можеш на мене перекласти свої совість і надію. Я знаю, що тобі слід робити. Я бачу все твоє майбутнє — аж до щасливої точки відправлення.

Тієї ночі я до самого ранку плакала з розпачу. Бо не здогадалася про це першою! Скільки людей! Скільки ж мені доля під носа підсовувала безкоштовних людей!

І не я тепер їхня Панна Квітів, Панна Панн, Панна Самої Ідеї Панни.

Кицйон Драмала

I.

Жив собі звір, усе життя якого рухалося,
мов секундна стрілка,
ніс показував уперед,
серце калатало,
а маківка була націлена в небо.

Він мав нюх,
помічав рух,
інколи — відчував жах,
а звався Теренцій Птах.

І ще був звір,
чия морда завжди ставала особливо дорога
всякому, хто її бачив.
Його прізвище було Драмала,
звали — Кицюн.

II.

Уперше Теренцій Птах побачив Кицюна Драмалу,
коли той сидів на подовжному шпагаті.
Удруге — коли він стояв у позі ластівки,
утрете — коли Кицюн файчив невелику люльку.

III.

Коли вони зустрілися вчетверте,
Кицюн виконав кілька мудр
(це були древні рухи із найкращого танцю)
і сказав Теренцієві:
— Я бачу — твоя маківка обрала точний напрям.
У відповідь Теренцій підняв руки догори,
зціпив їх замочком і порухав головою з боку в бік,
що завжди виходило у нього винятково гарно.

IV.

Закричав півень, і почало смеркатися.
Кицюн Драмала і Теренцій Птах потисли один одному долоні й розійшлися.

Теренцій Птах ішов додому повз невелике селище і ворухив пір'їнами у своєму хвості.

У кожному подвір'ї в цілковитій темряві хтось файчив люльку або палив ароматичну паличку.

V.

Вночі Кицюн Драмала ліг ницьма на своєму подвір'ї й широко розвів руки.

У цей час Теренцій так само лежав на своєму подвір'ї, але горілиць.

Кілька тисяч зірок світило, і кілька вогників рухалось.

VI.

Кицюн усе видовжував свої руки,

і ось уже ліва полізла на город, а через город — у ріку, а права — перелізла через браму і потяглася дорогою.

А Теренцій за кілька хвилин відчув, ніби якась довготіла гадюка перелізла через його черево і поповзла далі, усе видовжуючись. Але ж Теренцій Птах лежав на своєму подвір'ї, сягаючи поглядом аж до темного неба. Тож він вирішив не відводити погляду від кількох тисяч зірок і кількох вогників.

VII.

Згодом ліва рука Кицюна швидко долізла до лісу і поповзла по соснових голках.

Права ж потрапила у поле і полізла між стеблами пшениці,
часом натикаючись на польових мишей, які бігли до води.

VIII.

Згодом права рука Драмали здорово покололася об стерню,
тому він одразу відчув,
коли вона нарешті досягла моря.
Солона вода щипала подряпини.
У нічному морі рука Драмали майже змерзла,
але траплялися теплі течії.

IX.

Ліва рука тим часом минула кілька міст і кілька десятків сіл.
Вона тяглася крізь відчинені вікна будинків, через тіла,
які міцно спали.
За кілька годин обидві руки Кицюна зустрілися,
тож він міцно стис усе, що опинилося в його обіймах.

X.

Але Теренцій злякався, що ця гадюка,
яка тяглася йому через черево,
може зараз його задушити.
Тож він припік її вогником ароматичної палички,
яку палив у цей час.
Тоді Кицюн відкликав обидві свої руки,
і вони стали звичайного розміру.

XI.

Кицюн Драмала заснув із думкою про увесь світ і про вогник ароматичної палички.

Теренцій Птах засинав і думав про окремі зірки та про гадюку.

XII.

Лише одна людина помітила тієї ночі руку Драмали, яка тяглася від обрію до обрію.

І ця людина швидко зробила на руці мале татуювання — чорну троянду.

«Я ніяк не зітру її», — подумав Кицюн, коли прокинувся наступного ранку.

Перевірка

Проплив.

А тепер проплив другий.

Промені — по два.

Це світло автомобільних фар сочиться у проміжок між шторою та карнизом.

Найгарніші промені.

Лежу під стіною, стеля — екран для променів.

До того приходила мама. Умовляла заснути.

Її найсильніший присипляльний прийом. Сказати, що зараз має прийти Перевірка. Дивитися, чи всі діти тут сплять.

Треба, щоб вона подумала, що сплять.

Я дивлюсь на вікно. У зелених та білих кутах і рисах малюнку на шторах мама бачить птаха. Час від часу вдень намагається мені його показати. Я бачу в ній лише криси капелюха Перевірки.

Дід реготав потім, через багато років, що я в дитинстві не боялася ані вовка, ані бабаїв, а лише якоїсь Комісії.

Не Комісії, діду, Перевірки.

Наглядачу Людей, чиї очі, як блискавки, чом не приходиш як Перевірка?

Промінь проплив.

І ще один.

Перевірко Людей, чиї очі, як промені автомобільних фар! Часом білі, часом червоні. Часом зелені, як око світлофора, що дозволяє їти.

Як і очікувалося, Перевірка прийшла через двадцять

років після того, як я почала її чекати спершу зі страхом, а потім із цікавістю.

Як і варто було очікувати, з'явилася з вікна. З-за штори, на якій так і не віднайшлося птаха.

Перевірка починає:

— Прізвище?

Я сказала.

— Реєстраційний номер?

— 12 18 03.

Перевірка подумки шукає якоїсь відповідності.

— Що ти робиш?

— Не сплю.

— Ну і не спи. Притомні потрібні.

Ну от, Перевірко, чиї очі, як промені, ти бачиш, що я все роблю, як маю робити...

— Послухай, — каже вона і знімає капелюха із заломленими крисами, — я їхала сюди маршруткою і дивилася на машини попереду. Бо дивилася вперед. І там лиш червоне заднє світло. По-моєму, у мене від того червоні очі.

— У тебе очі, як блискавки...

— Послухай, у моїх сусідів недавно з'явилося чергове немовля.

(Боже, у неї є ще якісь сусіди!)

— ...Його зріст при народженні був 52 сантиметри. Тож за стінкою співали містичним басом: «Я — літаюче немовля». За немовля співав хтось інший. Він же, мабуть, і носився із немовлям по хаті у моменти співу.

Перевірка перевірила, чи я слухаю уважно її дивну оповідь, і давай далі:

— А я вигадала ще одну пісню для малого хлопця:
*Родилась гола й нова,
Дитина півметрова.*

І приспів:
*Півметрова дитина,
Півметрова дитина,
Півметрова дитина...*

Я мало що зрозуміла з її мудрих слів. Хоча зрозуміла майже все.

— І от, — каже Перевірка Людей, чиї очі — вогники машин, які віддаляються, — я пішла до маршрутки, що мала мене завезти сюди, та мене спиною червоне світло і я стала на краю хідника. Біля мене чекала зеленого і непокоїлася метрова дитина. На ній була рожева куртка і джинси кольору індиго.

— І що?

— І от. І от ми кинулися вперед, як тільки світло нам дозволило, і загубили одна одну в натовпі, в якому всі мчали на одному рівні й лише виділялася одна голова, з котрої йшов дим. Це була двометрова дитина. Вона, тобто він, палив. Крапка вогню висіла у нього біля рота.

— І що?

— Нічого хорошого, — сказала Перевірка Людей, чиї очі, як неонові лампи, як гірлянди на новорічній ялинці.
— А потім я сіла в маршрутку і рушила до тебе. Згодом у вікно побачила на полі величезну триметрову дитину. В зеленому вбранні вона танцювала, вилискуючи великими круглими колінами, помережаними зеленим візерунком. Я впізнала свою двоюрідну сестру.

Я вибігла до неї. Та помітивши мене, триметрова людина почала тікати. Я гналася, мов скажена, але її кроки були набагато більші. І, розуміючи, що вона від мене усе далі й далі, я на все горло кричала:

— Стій! Стій! Стій!

Королева Мев, королева Мод

— Цю річ мені залишила покійна прабабуся, — каже дівчина нам, гурту таких самих дівчат, показуючи темну коштовну брошку.

Хтось із нас відповідає:

— Як гарно. Як дивно.

— Було би дивніше, — кажу, — якби вона забрала її із собою.

Звідусіль дує холодком.

У кам'яній коробці на березі ріки ми чекаємо початку останньої на сьогодні пари.

Сонце яскраве, холод великий.

Скоро сонце сяде.

Іще ближче до води гурт школярів стоїть у черзі розміняти паперові гроші на 50-копійкові монети. Аби піднятися на фунікулері й продовжувати мандрівку, організовану нині після уроків.

У тому місці, де два фунікулери розходяться, — велике око.

«То око королеви Мев. Та де ж шукати друге? Певно, друге примружене і підтоплене у Дніпрі, його не видно.»

Це зазначає маленька Ірина. Їй дивно на душі. Дивно себе почуває. Поки не впевнена, але, можливо, у неї ввечері буде температура. Гурт іде далі й далі.

За ними йде королева Мев.

Та ні, королева Мев лишилася дивитись угору одним оком (бо ж друге — підтоплене).

Але чим дихає королева Мев?

«Напевно, напевно, її легені також заховано глибоко у Дніпрі», — думає Ірина, і коричнева гумка якраз сповзає з її коси і падає на бруковану алею. Але ніхто того не може помітити, бо Ірина йде останньою серед дітей.

А я глибше загортаюсь у темну коричневу куртку. Я пробую слухати лекцію.

«Де ніс королеви Мев? Хіба що ця гарна жіноча постать у білому пальті, яка стоїть непорушно. Це і є ніс королеви».

Гурт дітей обходить Михайлівський Золотоверхий, гурт дітей прямує до Софії.

«Але де рот королеви Мев?»

Якраз оповідають про те, що Михайлівський Золотоверхий несправжній. Справжній було підірвано і зруйновано.

«Та величезна вирва, яка лишилася, — думає Ірина, — невже то був рот королеви Мев?»

«Ні, — думаю я, — я так зовсім змерзну». І кладу руки в рукави одна до одної. Конспектування на тому завершене.

«Ні, — думає Ірина, — ні! Як я могла таке подумати? Я тепер ніколи не зможу цього забути! І не прощу себе за те, що подумала таке негарне про королеву Мев».

Червонющий круглий листок упав їй на плече, припав до червоної куртки.

«Ось він, справжній маленький гарненький ротик моєї королеви. Королеви Мев».

Ірина на ходу дістає яблуко, з'їдає все, залишає тільки кісточки. Кидає їх долі.

Королева Мев більше не показується.

Я не відчуваю своїх ніг по кісточки.

У Софії Київській Ірині паморочиться в голові. У роті починає пересихати, але там іще досі пахне яблучком.

Жодна з думок, які я чую, до мене вже не доходить. Ніжки змерзли до колін.

Сутеніє. Гурт дітей рушає до метро. Назустріч їм мчить навіжений бізнесмен у куртці, шворкою якої ненавмисне дає по обличчю Ірині.

«О, це вже королева Мод. Мев уже пішла. А коли з'являється Мод, усе електризується. Але без іскор. У повітрі — маленькі темні електричні розряди, один із яких щойно дав мені по щоці».

Я ж ногами, які мене лише через раз слухаються, рушаю додому. І не зустрічаю дорогою жодної з королев. І хто така врешті ця Мод? Не знаю такої.

А хто така Мев?

Раптом схотілося, щоби перша ж перехожа стала переді мною і оголосила: «Дак Мев — це ж я!»

Кажу ж, не існує жодної Мев!

Не подіяло.

Іду купувати виноград без кісточок.

Останній чіткий спогад Ірини про сьогодні — погляд на високий будинок з вікна тролейбуса. Тільки почали запалювати світло. Із жовтих вікон — вибаглива, але майже рівна лінія. То лінія плечей Мод.

Далі Ірина пам'ятає себе уже в ліжку. Над нею навісає морда сірого кота. То Пан Коцький.

Пан Коцький поїть дівчинку молоком з медом. Вливає останню краплю, коли, здавалося б, уже нікуди. Пан Коцький сідає біля ліжка Ірини і веде мову. Її Ірина вза-

галі не пам'ятає.

Але ось чобіток на високому підборі наганяє kota.

Ну нарешті. Це королева Мев. Схожа на лисицю. Її голос — лісовий голос дрібної тварини.

— Ну що ж, — каже Мев.

— Нічого-нічого, — каже Мев і гладить руками щоки Ірини, витираючи рум'янець і сліди від появи Мод.

Мев цілує Ірину в обидві скроні.

— Скажи, як мене звати?

— Мев, вас звати Мев.

— А знаєш чому? Бо я ношу в собі одну клітину справжньої королеви. На неї можна подивитись.

Мев показує на комір своєї сукні, де серед інших багатих оздоб блищить темно-червоний камінець.

— Це не частина сукні, — вгадала думку Ірини Мев. — Це частина мене самої. Ти, Ірино, ніколи не побажиш королеву всю, тільки частинами. Тому дивись на неї зараз. Дивись тепер.

Мев іде, приходить Мод.

Мод відносить крісло Пана Коцького подалі від ліжка Ірини, сідає туди. Щоби бачити дівчину всю.

І щоби дівчина бачила всю королеву.

Її чорна сукня блищить, ніби бачена з комп'ютерного монітора, а не насправді.

Та ні. Як темне світло у дзеркалі, що місцями переходить у блиск.

— Ну що, Іринко? Я Мод.

— Королева Мод.

— Я співатиму для тебе, і ти заснеш.

Мод узяла до рук ліру.

Її голос — то був голос канарки, найвищі ноти кожної птахи.

— Слухай уважно. Найвища нота мого голосу — одна клітина голосу справжньої королеви.

— Ти могла би взяти цю ноту і тримати її?

Мод засміялася:

— Ні, я можу брати її лише у пісні. Всі пісні, які я знаю, мають лише одну таку ноту. І є тільки одна пісня, де таких нот дві. Я заспіваю саме її.

Я стояла внизу, чекаючи, поки Мев спуститься, йдучи від Ірини. Я схопила її за руку і притягла до себе. Боже, якою слабкою проти мене була ця королева Мев. Якою тонкою, без брів, без вій. Я поклала руку їй на комір, туди, де жив червоний камінець.

І мене заціпило. Мев спершу не розуміла нічого, а потім засміялась і втекла.

Саме тоді від Ірини вийшла Мод. Я схопила її так само легко, як Мев.

— Співай! Та співай же мені!

Я трусила її за плечі.

Мод не співала, а тільки сміялася.

— Ну чого ти регочеш? Ти не розумієш. Це для мене. Тебе прошу я.

Мод знітилась. Глибоко вдихнула і чесно тримала найвищу ноту, поки стало сил.

Листопад

Обертаючись навколо Сонця, Земля підставила йому інший бік.

А той, на якому ми, повернула до чорного космосу.

Не в міру жовті дерева дивно бовваніли на тлі сіро-блакитного неба. Ледь що — одразу починало сутеніти. Навіть серед дня, навіть зранку. Туман пожирав усе, руді вогнища пожирали листя і дерлися вгору.

Електрички верещали, поїзди кричали басом, гальма машин нервово повискували. Але коли западала тиша, ставало ще гірше.

Самотній песичок сидів на пагорбі й, поки ще не зовсім смерклося, зосереджено дивився у далечінь, звідки до нього повільно, але впевнено наближалася темна крапка. Крапка виявилася хлопчиком Петриком, якого зазвичай називали ніжно — Петька.

Петька поволі гриз сушене гарбузове насіння і на мотузочку тяг за собою поїздочок. Наблизившись до песичка, Петька враз забув гризти насіння, забув навіть сплюнути велику білу лушпайку, яка так і повисла у нього на губі.

— Я — Пес, — сказав песичок.

Петька не одразу збагнув, що йому варто і собі сказати, хто він такий. Натомість він підтяг поїздочок поближче до себе, сів на нього і подивився вгору на сіро-синє тло.

— Я Петро, — сказав згодом Петька, обтрисувши лушпиння з губи та одягу.

Песичок тим часом також задивився вгору.

— Поки ти йшов сюди, — повів мову Пес, — я тут формував свою думку з приводу кількох питань.

Петька перевів пильний погляд на співрозмовника.

— Я на хвилину, — вів далі песичок, — помислив собі вересень, потім перейшов до жовтня, спинився на сьогоднішньому дні — й помітив гіркоту.

Петька спершу цілком погодився, але згодом висловив таку думку назустріч песичковій:

— Зате цими днями дуже росте мій молодший брат. Він поки що лише ляля — балакати не може, ходити не може. У жовтні та вересні він ріс тільки вшир, а влітку взагалі був ніби тля.

— Я мушу зазначити, — зазначив песичок, — що слабко уявляю собі тлю. Вона така маленька, що мені щоразу не щастить роздивитися її морду. А як на мене, більшість сенсу стосовно кожної особи зосереджено саме у морді.

— Авжеж, — відповів на те Петро, — але так само і в постаті. Я з вікна навіть крізь туман пізнаю постать тата, який вертається з роботи.

— Це тому, — сказав песичок, — що твій тато повсякчас тягне із собою велосипед.

— Наш велосипед, — розгорнув запропоновану співбесідником тему Петька, — я впізнаю з-поміж десятків інших, хоч він і не має морди.

— Як сказати, — пожвавився Пес. — Як на мене, морди є у кожної машини, навіть у автобусів.

— О, у автобусів — найщивіші мовди, — почувалася думка десь збоку.

Це рябе цуценья зробило спробу долучитися до обговорення.

Товариство уважно перевело свої погляди на рябого, очікуючи, що він висловить іще кілька своїх думок.

— І ще я вважаю, що ми з тобою, Песе, яко собаки не маємо забувати, що, окрім мовди, нас певедусім має цікавити запах тієї чи іншої певсоні.

— Так, — погодився песичок, перевівши погляд у далечінь, в якій, втім, уже мало що було видно, — я люблю запахи, бо ж вони — частина моїх днів. Але зараз я замислився про морди і знаходжу в цьому підґрунтя для багатьох нових переживань.

— Я змевз, — сказало цуценья.

— Схоже, відтак ми знову повертаємося до проблеми листопада, — прокоментував поворот розмови песичок.

— Рушаймо ж, щоби вести далі розмову у прогулянці, щоби надати нашим думкам динамізму і щоби цуценья зігрілося, — запропонував, ставши з поїздочка, Петька.

— Охоче пвистану на це, — провеселішало цуценья.

Встав зі свого місця і песичок, й компанія рушила. Слово одразу взяло цуценья:

— Швидке стемніння надвові укупі з певеведенням часу спвичиняє в мені, зізнаюся, ствах.

— Особливо усвідомлюючи, — продовжив песичок, — що це стемніння не просто собі гра світла і темряви й переважання останньої, а лише наслідок того, що земля відвела свій бік, яким ми оце ідемо, від сонячного проміння і підставила його безпосередньо впливу безмежного космосу.

— Я думаю, — втрутився Петька, згадавши про на-
сіння і відсипавши песичку й цуценяті по жмені, — що не
лише сонце має промені. У космосі, якому нас оце наразі під-
ставлено, кожне тіло випромінює все, що вважає за доцільне
випромінювати. Втім, я не певен, що, якби мені було дано
обирати, я би зупинився на тому, щоб дозволити всьому цьо-
му промінню бути застосованим відносно моєї особи.

— Так само не певні цього і ми, — погодилися пе-
сичок та цуценя, а на їхніх мордах у цей момент яскраво
(у світлі великого вогнища, яке вони саме проходили) по-
значилося те, що вони не лише не певні цього, а й глибоко
переконані у протилежному.

За розмовою трое подорожніх не помітили, як діста-
лися лісу, на вході до якого стояла маленька крамничка
старенької пані Звіриненко.

— Ми зайшли до вас, — пояснив мету візиту ста-
ренькій пані песичок, коли вся компанія, потривоживши
дзвіночок, який висів над дверима, зайшла до торгового
залу, — розказати вам свої думки і почути вашу думку.

— Що ж, почнімо, — запропонувала пані Звіринен-
ко, тож трое суб'єктів розумування по черзі ознайомили
її з власними позиціями щодо означених вище проблем.

Пані Звіриненко глибоко замислилася і неочікувано
довго ніяк не вербалізовувала свого ставлення до почу-
того. Проте хлопчик і двоє собачок із розумінням чекали,
поки її думка сформується. А тим часом — розглядали усе,
що стояло на полицях у ганделику літньої пані.

— Я вважаю, — нарешті мовила вона, — я думаю, що
нам із вами треба пройти глибше до лісу. Разом із тим, як

мені видається, кожен із нас мусить захопити з собою певний музичний інструмент.

— Моя флоряра завжди зі мною, — одказав песичок, таким чином давши зрозуміти, що пристає на пропозицію Звіриненки.

— Як бачите, моя гітава так само зі мною, — відповіло цуценя, й усі зрозуміли, що величезна чорна безформна сумка, яка теліпалася позаду цуценяти, була самошитим футляром із гітарою всередині.

— У мене є кілька улюблених інструментів, — сказала Звіриненко, коли надійшла її черга стати до слова, — але, виходячи із тих інструментів, які взяли ви, я вважаю, що найвідповіднішим вчинком у цій ситуації було би взяти із собою акордеон, що я наразі й здійснию.

Коли вона нарешті наділа собі на спину величезну чорну коробку з акордеоном, усі погляди звернулися на Петьку, чекаючи, що він, певно, приховує свій інструмент у поїздочку. Але Петька натомість глибоко замислився.

— Що ж, — зауважила старенька пані, — я думаю, у мене є дещо для тебе, маленький Петрику. Саме такий інструмент, на якому ти навчишся грати дуже швидко.

Із цими словами в руках пані з'явилося десять дзвіночків різних розмірів та голосів, зв'язані однією ниткою.

Після чого Звіриненко сказала:

— Звісно, не хотілося б вас засмучувати, але, схоже, я таки мушу це зробити.

— Давайте, — приготувався Петька.

Двоє інших персонажів теж приготувалися до підвоху.

— Передбачається, що за ці дзвіночки, якщо ви хочете забрати їх назовсім, я маю отримати у вас певне бабелъце.

— Аякже, — Петька зрадів, що таки не довелося засмутитися. — Я з приємністю виконаю це правило, тим паче, що не давніше як учора я під час прогулянки випадково знайшов у листі певне бабелъце.

Із цими словами Петька відчепив останній вагон поїздочка, відкрив його дверцята і висипав на долоню Звіриненки кілька монет.

Невдовзі поїзд знову постав у повному складі, а Петька уже випробовував звучання кожного дзвіночка окремо та їх поєднання.

Недовгою вервечкою компанія рушила стежкою до геометричного центру лісу. Втім, цього центру знайти так і не вдалося, що не зупинило їх у прагненні розпалити величезне вогнище.

Ставши довкола нього, всі четверо дали своїм очам відпочити на рудих язиках, на червоному жарі у самому осередді вогню.

Першим свій інструмент дістало цуценя. Воно сіло на купу приготовлених дров (залишивши, втім, для Звіриненки іще одну купу), заклало ногу за ногу. Гриф інструмента задерло так високо, що ні в кого не виникло жодного сумніву в приналежності цуценяти до класичної школи гри на гітарі. Воно брало акорди так, ніби вносило до величезної порожньої зали мармурові статуї та обережно їх ставило:

Медуза,
Афіна,
Орфей,
Ганімед,
Марс,
Лаокоон.

Щоби пуститися в танець, гітара чекала другої партії. Тому свій інструмент оперативно розчохлила Звіриненко. Перезирнувшись, стара пані й цуценя пустилися у скажену мелодію.

Щойно вона почала стихати, вступила флюяра. Песичок перепитував, повторював крізь флюяру слова інших інструментів і доводив їх до риторичних запитань. А сама флюяра дзижчала, як джміль, як вітер об металеву пластину. Раптом згадувала, що вона із дерева. Хрипіла, як душі. Гарчала, як всепереможне добро.

Коли ж усі втомились і перейшли до стану однієї ноти на дві секунди, почувлися Петькові дзвіночки. Усі забули грати, лиш залишаючи дзвіночкам опертя, і чудувалися з Петькиних комбінацій.

А ліс за їхніми спинами усе чорнів та чорнів, аж почувся голос цуценяти:

— У мене ствашенно змевзла спина, хвіст і талія ззаду.

Усім чотирьом довелося стати спиною до вогню, захищаючись від темряви, на яку відтак були звернені їхні лица та морди, лише тим, що мали у руках.

Дерева обступили вогнище тісно, ніде між їхнім гіллям не горіло жодної зірки.

Не змовляючись, усі четверо почали грати.

Мандрівка Перевірки

Перевірка Людей часто чула, що на Півночі є країна велетнів, яких ніхто ніколи не міг перемогти.

Та все ж вона сподівалася зустріти там свою сестру, побачену біля мого будинку на полі.

У подорож Перевірка Людей взяла тільки свій великий молот. І мене.

— Ти маєш піти, — сказала, — зі мною. Інакше я тебе жорстоко покараю.

— І ще, — сказала знову. — Удвох іти так далеко не випадає. Ти маєш обрати того, хто піде з нами третім.

Я вигукнула одразу:

— Візьмімо пані Звіриненко!

— Так, візьмімо, — мовила Перевірка. — Я її перевіряла.

Сівши у червону маршрутку, ми втрьох вирушили в путь.

Як тільки дісталися берега затоки, вийшли з маршрутки, побудували собі човен і попливли на Північ.

Ми зі Звіриненко гребли веслами, Перевірка — своїм молотом.

Через кілька днів на світанку Перевірка і ми успішно доставилися на протилежний берег, вийшли з човна і занурилися в ліс.

Годин за шість у полі нашого зору нарешті постав кам'яний замок велетнів, обгороджений залізним парканом.

Його ворота виявилися замкненими на замок ззовні.

Та це не спинило жодну з нас, оскільки проміжки між ґратами виявилися достатньо великими, аби ми всі разом пролізли між ними.

Перевірка Людей гучно відкрила двері замку своїм молотом, і ми завалили всередину.

Тепер усі троє опинились у гігантській зеленій залі, посеред якої сиділа сама королева країни велетнів Ангробода в оточенні свого почту.

І замість жезла у правиці тримала величезний гак!

— Привіт тобі, Перевірко Людей! — сказала королева велетнів Ангрбода. — Я рада бачити тебе і твоїх дівок у себе. Проте чи знаєш ти, що ми говоримо тут тільки з тими, хто відзначився у певнім вмінні чи мистецтві й посів перше місце.

— Що ж, — сказала Перевірка, вказуючи перстом на мене, — перевірте спершу цю дівку!

— У тих краях, звідки я родом, — мовила виштовхнута наперед я, — важко знайти когось, хто б розказував історії цікавіше, ніж я.

— Що ж, це важлива справа. І якщо ти зараз сказала правду, у нас будеш у великій шані. Зараз сюди надійде тітка на ім'я Вілена. Вона завжди і до всього залишається байдужа. Якщо тобі вдасться її хоч трохи зацікавити — що ж, ми почнемо з тобою балакати.

І тут до зали увійшла огрядна Вілена, вдіта в шубу з натурального хутра. (Чийого саме — я не збагнула.) Іще — зі слідами дорогої помади на величезних губах. Вона сіла на лаву якраз навпроти мене.

Що мені було робити? Я розказувала історії веселі й сумні, цитувала вірші, від яких мені все підборіддя залило сльозами, а щелепа постійно дрижала, перейшла на анекдоти, на історії з життя, що ними, як мені здавалося, мали цікавитися тітки, подібні до оцієї. І от уже коли мені почало здаватися, що у її блакитних очиськах (завбільшки як кришка від виварки кожне) з'являється бодай щось, тітка спокійно підвелася і без пояснень попростувала до виходу.

— Бачу, — сказала по тому Ангрбода, — ти переоцінила своє вміння. Що ж, ми не мовимо більше жодного

слова до тебе. А ти, тітонько, — це королева балакала уже до Звіриненки, — що можеш нам показати?

В ту секунду я неймовірно зраділа. Бо хто-хто, а пані Звіриненко таки мала одне вміння, у якому була неперевершена! Я ж уже казала, що вона грала на трьох інструментах як ніхто інший?

Але, на мій превеликий подив, літня пані сказала таке:

— Те, що щойно сталося, збурило в мені хвилю гніву. І тепер я хочу неодмінно гарненько побити когось. Впевнена, що зараз зможу без питань покласти на обидві лопатки будь-кого із ваших велетнів.

— Навіть не знаю, — відповіла Ангрбода, — як мені вчинити у такому разі. Одне ясно: з міркувань твоєї безпеки я не ризикну ставити на поєдинок-рукопаш жодного велетня. Але є серед моїх слуг одна особа, подібна до тебе як розмірами, так і силою. Це моя старенька нянька Еллі. Станеш на герць із нею!

— Еллі! Еллі! — то вона вже гукала стару.

До зали через кілька хвилин зайшла така стара пані, що важче було повірити в те, що вона стане зараз до бою, ніж у те, що я оце мандрую з Перевіркою Людей.

— Чого ти від мене хочеш, королево? — спитала стара.

— Стань-но до бою із цією-от Звіриненкою.

І Еллі стала.

Хіба ж у мене не відпала щелепа від того, як агресивно накинулася на неї моя літня пані?! Хіба ж не шкода мені стало старенької Еллі, яка все життя служила королеві Ангрбоді та якої, певно, зовсім не шанують наприкінці її шляху, примушуючи брати участь у таких сумнівних

заходах?! Але Еллі виявилася противнішою навіть за бабусю в метро, що, не встигнувши зайти до вагона, брутально штовхає всіх і нарікає на молодь, яка, хоч і поступиться бабці місцем, та все одно до кінця поїздки матиме що слухати. І не матиме іншого вибору, окрім як стежити за рухом убогої думки.

Уникаючи битися відкрито, Еллі зрештою підставила підніжку Світлані, й та впала на одне коліно.

Ангрбода, як мені здалося, була дуже здивована, проте не показала цього. Натомість промовила:

— Ну, Перевірко, я думаю, ти і сама бачиш, що марно обрала цих дівок для походу до мене. Жодна з них не варта того, щоб я до них балакала. Але тепер я сумніваюся і в тому, чи справді варта цього ти. Обирай же, в якому місцевості ти нам покажеш себе.

Я аж затамувала подих, дослухаючись до того, яке ж випробування вибере собі сама Перевірка.

— Обрати неважко! У себе на батьківщині я найшвидше за всіх їм!

— О, це мистецтво із мистецтв! — засміялася Ангрбода. — Але ми влаштуємо змагання! Разом із тобою їстиме моя людина на ім'я Логі та, будемо сподіватися, ти виявишся вправнішою у поїданні.

Із цими словами до зали внесли величезні ночви, повні черешень.

Перевірка накинулася на харч, не відставав і Логі, тож вони зустрілися рівно посередині ночов. Та Перевірка встигла з'їсти лише ягоди, тим часом Логі пожер і ягоди, і кісточки, і половину ночов разом із тим.

— Сподіваюся, тепер усі певні того, що нам нема чого із вами балакати! — резюмувала королева.

Проте цієї самої миті до зали увійшла триметрова жінка в зеленому, схожа на Перевірку Людей як дві краплини води, і закричала:

— Ану зачекай, королево Ангрбодо! Невже ти не бачиш, що це моя сестра?! Дозволь мені піти разом із нею!

— Як же я можу дозволити тобі піти разом із нею, тобто із ними, коли жодна з них не пройшла жодного випробування?

— Що ж, випробуй тепер мене! І якщо буде моя перемога — я піду від тебе разом із ними.

— Добре. Яке ж мистецтво ти хочеш обрати?

— Я кричу голосніше за всіх!

— Добре, я запрошу сюди одну свою людину...

— А це вже ні! Я кричатиму тут рівно одну хвилину, і якщо цей час мине, а сюди не прибіжить наша прекрасна Вілена і не попросить мене закрити рота, я залишуся із вами.

— Що ж, я пристаю на це, — відповіла королева.

І тут сестра Перевірки розпочала. Вона спершу кричала застережливо, потім вила сумно, потім дісталася найвищої точки розпачу. Але Вілени усе не було. І тоді сестра Перевірки закричала відверто істерично, все голосніше, голосніше, голосніше... І тут з-за дверей показалося обличчя з блакитними очима, завбільшки з кришку для виварки кожне, і недоладно намальований рот сумно запитав:

— Дівчата, а можна трохи тихіше?!

Згук тріумфу вирвався із наших вуст!

— Я бачу, — сказала Ангрбода, — що тепер ми можемо почати балакати з вами, наші любі гості.

Проте ми всі не змовляючись обрали мовчки піти.

Величезна переможниця взяла свою сестру за руку, другою рукою взяла пані Звіриненко за плече. Мене їй уже було взяти ніяк. Тому мене сестра Перевірки посадила собі на плечі, й ми рушили додому, не спиняючись ні перед чим, бо усі перешкоди на нашому шляху Перевірка усувала молотом.

— Ну що вам сказати?! — вигукнула сестра Перевірки і мій транспортний засіб, коли ми опинилися поза замком. — Від самого початку вас усіх було нахабно ошукано. Щоб ти знала, сестро, ти справді їси дуже швидко. Але ж той Логі, який змагався з тобою, — то був сам вогонь. А ти, Звіриненко, ти здивувала і мене, і саму королеву, адже вража Еллі, з якою ти змагалася, — то була зовсім не нянька королеви, а сама старість. Вона кожного кладе на обидві лопатки, тебе ж змогла поставити тільки на одне коліно.

— А Вілена? — спитала я. — Невже то була сама людська байдужість?

— Та ні. Вілена просто тупа жіночка.

Якийсь час ми ішли мовчки.

— А ви теж Перевірка Людей? — спитала я згодом у тої, на якій їхала.

— Ні. Перевірка Людей лише одна, і ти знаєш це навіть краще за мене. Я Перевірка Птахів, мої очі, як намистинки. Як ягоди. Як червоні камінчики.

— Я не думала, що у птахів теж є перевірка!

— Що спиняло тебе подумати таке?

— Я вважала, що Перевірку мають тільки ті, хто має совість.

— Ні, свою Перевірку мають всі, щодо кого має бути вирішено, чи вони взагалі потрібні.

— Тепер я знатиму, — сказала я, а на душі стало важко, — я знатиму щоразу, коли помічу на землі мертву пташку, що нічого страшного не сталося. Просто вона більше не потрібна.

— Цікаво мені, моя дорогенька, звідки це ти таке знатимеш? — спитала Перевірка Птахів і розвернула свою голову на сто вісімдесят градусів, щоби зазирнути мені просто у вічі.

— Як звідки? Ви ж щойно сказали, що вирішуєте, котра з птиць іще потрібна, а котра вже ні.

— Скажімо так, — голова повернулася у своє звичне положення, — я сама, коли бачу пташку, яка впала долі, у половині випадків зазначаю: «Чорт! А вона ж була іще дуже потрібна».

Усі замовкли. У темряві між тополь ми повертались додому.

І раптом дві Перевірки зблиснули очима, зрозумівши, що вони ідуть не самі, коли їм давно хочеться побути сам-на-сам.

Від того блиску я отямилась.

Був уже ранок. Небо просвітліло.

Це був тільки сон, тільки сон.

Тільки сон. Сон.

Без обличчя всередині

— Ви тільки, коли до мене ітимете, заходьте не у зелену браму з кільцями, а у хвіртку.

Записую: «хвіртка».

— Обходьте хату — і там побачите пса, він дуже голосно бреше, але прив'язаний. На ланцюгу.

Пишу: «пес».

— Далі побачите двері, а до них східці. І ще одні двері — без східців. Ідіть у ті, що зі східцями.

Пишу: «двері зі східцями».

— Далі. Якщо у вас є викрійка...

Я кажу:

— Є картинка.

— ...То беріть.

Записую: «взяти картинку».

— А тканини, ви кажете, немає?

— Ні, немає, — кажу я.

За порогом дверей зі східцями одразу починався довгий стіл, застелений білим і з країв завалений. Стіл тягся попід вікном. В іншому кутку вузької кімнати, котра, схоже, насправді була коридором, біля дверей стояв довгий прозорий пакет, туго набитий кольоровими обрізками різних тканин. У пакеті порпалася людина небагатьох років із роду, забираючи собі найкращі обрізки. Запитала мене:

— Це ж парча?

— Парча! — відповіла я.

Але із сусідньої кімнати вийшла жінка, мабуть, господиня, і сказала:

— Ні, Танюнько, це не парча.

Мале ретельно обдивилося весь шматок і сказало:

— Ні, Ганюню, це — парча.

Жінка провела таке саме дослідження і виголосила висновок:

— Ну добре, Танюнько, це — парча.

— Так отож! А не розібралася, дак і не тринди!

— Не буду, — погодилась Ганя і подивилася на мене. — Ви картинку принесли?

— Ви ж розумієте, що врешті може вийти не так, як на картинці?

Вона коли говорить, посміхається, але не дивиться у вічі.

Я кажу:

— Та звісно. Це така складна робота.

— А інші люди, буває, засмучуються.

— Та і я, буває, засмучуюся.

— І я теж, — сказала Танюня, діставши з пакета такий гарний і так неймовірно порізаний шматок, що оцей розрив між бажанням та неможливістю його застосування на практиці міг спричинити лише сум.

І я вже ніби йду, але все ж наважуюся сказати:

— І ще. Хай би на спині був вишитий птах тетервак.

І тоді крізь двері зі східцями заходить жінка дуже багатьох років, яка тримала у себе в руках два свої старі плаття.

— Ганю!

— Я.

— Може, ти мені відріж від цього плаття рукави і приший до цього, бо ж ходжу як обірвана.

— Не як обірвана, а ви таки ходите обірвана! І коли пришити старі рукави — нічого не зміниться!

— Це так важко?

— Це не важко. Принесіть нормальної тканини, і я все зроблю.

— Так я і понесла тобі тканини!

— Ходіть обірвана!

— Приший ці рукави, чи тобі складно?!

— Складно! Навіщо така робота, яка нікому не треба?

— Тоді сто років мені твоя робота не треба!

— Ну то сто років майте спокій, а на сто перший приходьте.

Баба задумалася і сказала:

— На тому тижні зайду. З червоними камінчиками.

Ганна розвернулася до мене добалакати те, що почали.

— Як цікаво, — каже. — Тетервак.

— Він, — кажу я.

— Може, зробити комп'ютерну вишивку? Я знаю місце.

— Ні, — кажу я, — краще руками.

— Дуже багато роботи.

— Зате і дорого коштує, — кажу я.

— Я не встигну з іншими замовленнями.

— Я допоможу.

— А це вже ні. Треба, щоб один виріб шила одна рука. У мене скрізь розрахунок на око.

— Не знаю, що відповісти.

— Цей тиждень я шити не зможу. Буду на роботі. Наступний весь зайнятий. Третій тиждень знову на роботі. Четвертий робитиму тетервака. Через місяць заходьте!

Першої ж ночі після цього сон до мене не йшов. А коли наснилося — це був Птах Тетервак. Він був такий, як на фантику від цукерки «Тетерев», піднімав голову високо і кричав. Я казала уві сні Птахові Тетерваку:

— Май повагу до мене, Пташе Тетерваче, не снися мені!

Але сон однаково не змінювався: у ньому досі був цей тетерев, який задирав голову, напружував шию і щось кричав.

— Таж май повагу до мене, Пташе Тетерваче! — казала йому уві сні я. — Вік мій і так недовгий, і молодість моя не безмежна!

І Птах Тетервак мав повагу до мене, тому і зник.

Забирала я свій одяг поночі. Хоч був іще не пізній вечір. Темніло рано.

Ганна сиділа на дивані разом із моїм новим платтям.

— Шкода віддавати? — питаю.

— Шкода. Але не так віддавати, як такі плаття однією рукою шити.

Я обурилася.

— Чому ж не двома?

— А друга зайнята.

Додому я бігла. Тобто добігла до метро, їхала на метро, потім знову бігла і знову їхала. І я не могла дібрати слів, щоб сказати, як я це люблю. І благала звільнити обидві руки цій Гані. І не могла нормально схопитися за поручень, щоб не падати на пасажирів, коли метро різко гальмувало, чого я не люблю. І впасти на них теж толком не могла, надто вже я тактовна та вихована. І ще раз метро різко загальмувало. Добре, я це люблю! Вагони зупинились і відчинили свої двері нам у широкий світ. А далі ніяк не могли рушити: не рушав потяг. Машиніст, видно, вагався. Чого я не люблю.

Усі застигли чомусь у тиші. Ніхто не знав. А машиніст усе вагався. Добре, я також це люблю.

— Пасажири, будь-ласка, повиходьте з вагонів. Я так хочу порожнім проїхатися!

Усі презирнулись. Так і є. Просто здалося.

— Пасажири, на Бога, повиходьте з вагонів. Я так хочу самотнім проїхатися!

Що ж. Але треба то треба. Першим вибіг дядько у довгому вузькому пальті, за ним з вагона погналася я. І ось уже висипали всі, останньою додибувала до виходу старесенька бабуся.

А ще одна бабуся заснула, відкинувши голову далеко назад, можливо, іще у ті часи, коли не повипадали її молочні зуби. Порожній потяг рушив, вагони, зрадивши звільненню, підстрибували і тарахкотіли, і, певно, бабусі снилося величезне осіннє море.

Я ж, вибігши на платформу, стала віддалік від те-

чії пасажирів, вперлася руками в боки і задерла голову вгору.

На високій кам'яній стелі являв себе величезний медальйон. Без обличчя всередині.

Тисяча шматочків

Звісно, мені не щодня випадає їздити трамваєм. Як правило, я беру таксі. Або користуюся одним із двох моїх автомобілів: великим рожевим або маленьким чорним. А ще, буває, потреба транспорту взагалі не постає, бо мене, як Ганімеда, щось підхоплює і несе. І одне незрозуміло: чому я щодня по два рази на день опиняюсь у громадському транспорті.

— Ану встаньте! Якого чорта ви всілися на місце кондуктора?!

— Бо це місце уже не належить кондуктору. Проїзд давно безплатний!

— До чого тут це? Я працюю кондуктором на заліз-

ниці, а це — моє місце.

Я заклала пальцем книгу, в яку ще кілька секунд тому була глибоко занурена, і перейшла на вільне місце поруч. Але і тут мене спіткала задовбаша цього:

— Дівчино, встаньте, будь ласка, це місце для вагонновода. Місця для студентів у другому вагоні, до того ж усі стоячі.

— Я не студентка! — голосно заперечила я, відпихнувши носочком чобітка яблучний качан, який щойно до мене докотився, — я — філолог.

— Місця для осіб із вищою освітою гуманітарного профілю так само у другому вагоні, — доброзичливо посміхнулася жіночка, яка сиділа на сусідньому кріслі під табличкою «Місце для водія фунікулера».

Місце для філолога посів грубезний мужик, який читав газету «Дзеркало тижня».

— Перепрошую, — кажу, — виглядає на те, що це місце для філолога.

— Ну так і є, — сказав грубим голосом грубий мужик, відірвавшись від читання. — Я філолог, тому тут і всівся.

— Мені доведеться висловити сумнів у тому, що ви філолог. Бо у цьому трамваї філолог я.

— Що ж, аби підтвердити це, вам доведеться показати диплом із додатком.

Я показала.

— Матінко моя! — заголосив мужик. — Але ж і філолог! З рідної мови яка низька оцінка!

— Це тому, — кажу, — що оцінку ставлять не середню, а останню. А останнім у вивченні мови іде синтаксис.

— А синтаксис, значить, вчити не треба?! — театральню вигукнув грубий.

— Та треба. Але була одна обставина.

— Яка?

Я нахилилася до мужика і дещо прошепотіла йому на вухо.

— О Боже! — обурився мужик.

— Та це ще не все. Потім виявилось, що вона зовсім не...

Я знову нахилилася до нього і вшепотіла другу частину історії.

Грубий аж гавкнув від обурення. Потім заспокоївся і сказав:

— Тепер я бачу, що ви — справжній філолог. І я таки мусив би поступитися вам місцем. Але ситуація така: я — бухгалтер, але працюю в одному великому видавництві. Тому, коли побачив, що на місці бухгалтера сіла бабуся, я вирішив посісти місце філолога. Але якщо ви умовите бабусю пересісти на місце для пенсіонерів, я охоче сяду на своє місце і звільню ваше.

Хай як дивно, бабуся, до якої я йшла, уже чула нашу розмову.

— Люба пташечко, — сказала вона, — мила зозуленько. Перепілочко. Ти б не смикала зайвий раз літніх людей, а сіла б отам в куточку на місце домогосподарки.

У мене по щоках потекли гарячі сльози:

— Навіщо стільки років учитися?! Щоби їхати у

трамваї на місці домогосподарки?!

— Ну то знайди собі роботу! — закричав хтось.

— Та я знайшла, але на моє місце сів отой чоловік, оскільки на його місце сіла оця бабуся.

— Порятуйте хоч ви цю жахливу ситуацію, — звернулося до бабусі кілька голосів.

— Я б залюбки пересіла на місце для пенсіонерів, — незворушно відповіла бабуся, — але, по-перше, на ньому уже хтось сидить, а по-друге — я ще працюю, я — працівник рибного господарства. А такого місця взагалі немає, я двічі обійшла весь салон.

— Як це немає?! — почувся голос огрядної тітки. — Як це немає місця для працівника рибгоспу, якщо я саме на нього всілася?! Ви просто не бачите відповідної таблички, бо її затуляє моя величезна спина. Але і я не можу розв'язати цієї прикрої проблеми, бо ж я співробітник водоканалу, а такого місця точно нема, і я підозрюю, що раніше воно було там, де тепер виламане крісло. Тому вам, любонько, я просто раджу сісти на місце для вагітних.

Я впала у відчай і вирішила вийти з вагона на найближчій зупинці. Але це помітили і спинили мене.

— Чому ж ви так впевнені, що не вагітні? У наш час ніхто не може знати напевне! До того ж те, що місце залишається порожнє, означає, що хтось у нашому вагоні вагітний, просто цього іще не усвідомив. Тому нічого страшного не станеться, якщо поки що там посидите ви.

І я скорилася долі, й півзупинки, що мені лишалось, проїхала сидячи і в сльозах.

З трамвая мій шлях вів до наукової бібліотеки. В інтересах моєї наукової діяльності було швидко відксерити кілька розділів рідкісної книги. Проте, отримавши її на руки і вистоявши довжелезну чергу на ксерокс, я була прикро здивована, коли почула от що:

— На жаль, я не маю права відксерити для вас розділи цієї книги, бо вагітним читати її заборонено.

— Та я ж не вагітна!

— Я мушу висловити сумнів у щойно сказаному, оскільки я їхала з вами в одному трамваї й чітко пам'ятаю, що ви сиділи на місці для вагітних.

— Так, це чиста правда. Але я змушена була сісти туди, бо на місце для філолога сів бухгалтер, тому що на місце для бухгалтера сіла працівниця рибгоспу, оскільки на місце працівника рибгоспу сіла співробітниця водоканалу, яка не мала місця, оскільки його було кимось виламано.

— Що ж, ця історія видається мені досить правдивою, — зауважила оператор ксерокопіювального апарата. — Але я не можу просто так переступити через наші правила. Мені потрібне певне документальне підтвердження ваших слів. Я знаю адресу людини, яка виламує крісла у трамваях. Зайдіть, будь-ласка, до неї, аби вона підтвердила, що справді виламала місце працівника водоканалу у відповідному трамваї. Це Мірошниченко Євген Павлович, 1954 року народження, адреса — вулиця Горшеніна, 37, помешкання 20.

Євген Павлович зустрів мене надзвичайно приязно, пригостив чаєм із печивом, від якого я відмовилась. Тоді дав кілька величезних груш із власної дачі.

Він підтвердив, що справді виламав у трамваях чотири крісла, аби зробити симпатичну лавочку в себе на дачі у селі Снітинка Фастівського району Київської області. Але то були, як правило, місця для керівників підприємств, що переважно не їздять у трамваях. А от місце для співробітника водоканалу він би ніколи не посмів виламати зі структури трамвая.

— Що ж мені робити?! — у відчаї відкусила шматок груші я. — Як тепер знайти того, хто виламав водоканальне місце?!

— О, не журіться так. Горе не біда. Подзвоніть на гарячу лінію і спитайте. Ось, можете скористатися моїм домашнім телефоном.

Я подякувала Євгенові Павловичу за добру пораду і за телефон та набрала номер гарячої лінії.

Там довго не могли зрозуміти предмета мого звернення. Потім знов-таки досить довго шукали потрібну мені людину в базі. Зв'язок кілька разів обривався через перевантаження гарячої лінії. Але зрештою мені таки пощастило дізнатися, що місце для працівника водоканалу у трамваї № 251, який працює на маршруті № 27, було виламане Мельниченком Олександром Анатолійовичем, 1979 р. н., який проживає за адресою: вул. Металістська, 24, помешкання 71.

Олександр Анатолійович виявився не таким гостинним, як Євген Павлович, проте суть моєї справи швидко зрозумів. Він повідомив, що крісло, яке було місцем працівника водоканалу, виламав у трамваї з метою облаштування власного побуту. Утім, оскільки поза структурою

трамвая крісло не може постійно зберігати горизонтального положення, Олександр згоден повернути його назад. Але дати розписку про те, що це він виламав крісло, Мельниченко відмовився. Натомість він наполіг на тому, щоби я забрала крісло із собою, пред'явивши його операторові ксерокопіювального апарата як доказ того, що я не вагітна. Також Мельниченко попросив мене взяти на себе обов'язок передзвонити на гарячу лінію і повідомити, що крісло більше не перебуває у Мельниченка О. А., а потім занести зазначений предмет у трамвай і встановити його на його ж законне місце.

Вийшовши від Мельниченка на вулицю із трамвайним кріслом в руках, я ніби подивилася на себе збоку і зазначила, що виглядаю з ним не так і погано. Навпаки — крісло навіть доповнювало мій зовнішній вигляд, гармонізуючи кольори вбрання, які без крісла не так гарно та вдало поєднувалися.

Хвилин за двадцять, проте, мене було зупинено представником міліції за підозрою у виламуванні водоканального крісла зі структури трамвая. Я пояснила, що несучи водоканальне крісло операторові ксерокопіювального апарата, і виклала всю історію, зазначену вище. Представник міліції, втім, вирішив залишити поки що водоканальне крісло у себе, попросивши мене принести від оператора ксерокопіювального апарата довідку про те, що їй необхідне пред'явлення мною водоканального трамвайного крісла для користі справи.

Коли я звернулася із цим проханням до оператора, вона висловила подив щодо того, що я несла їй ціле крісло

замість простого письмового свідчення Євгена Павловича про те, що так, він справді одного листопадового туманного вечора виламав місце співробітника водоканалу зі структури трамвая номер № 27.

Мені довелося пояснити, що Євген Павлович не виламавав місць працівників водоканалу, а що це зробив Мельниченко О. А., який не захотів видавати мені ніяких документів, а натомість дав саме крісло, яке я щасливо несла сюди, коли мене спинив представник міліції, попросивши звернутися до оператора ксерокопіювального апарата (тобто до вас) по документальне свідчення того, що вам потрібне крісло працівника водоканалу як документальне свідчення того, що ви не порушите жодних правил тим, що повернете мені ксерокси відповідних розділів потрібної мені книги.

Отже, вузол було розплетано. І навіть крісло встановлено на законне місце. Я навіть таки передзвонила на гарячу лінію і розтлумачила операторові гарячої лінії, що Мельниченка варто викинути з бази, оскільки крісло більше не у нього. Але операторка не погодилася видаляти Мельниченка, оскільки свого часу мала особисту зустріч із ним і в неї склалося враження, що він схильний повертатися до видирання крісел зі структури трамвая, навіть пересвідчившись у тому, що поза його структурою вони не зберігають сталого горизонтального положення.

Вночі я ніяк не могла заснути. І навіть ксерокси вищезазначених розділів згаданої книги не могли мені в цьому допомогти. Я зрозуміла, що прикрі випадки траплятимуться зі мною весь час, поки крісла чотирьох начальників під-

приємств не повернуто у структури відповідних трамваїв, поки вони стоять біля хати на дачі Євгена Павловича у Снітинці Фастівського району Київської області. Тому мені довелося ще раз, втретє, подзвонити на гарячу лінію і спитати номер телефона, з якого я дзвонила туди вперше.

Євген Павлович також не спав. Він читав книгу. Мою думку він швидко зрозумів і цілком з нею погодився.

У Снітинку ми поїхали першою ж електричкою, о 4.59 ранку від станції «Київ-Пасажирський» (метро «Вокзальна»). Дорогою Євген Павлович читав книгу Гадамера. Коли не погоджувався із викладеними у ній думками, нам доводилося довго обговорювати те чи інше місце, щоби нарешті дійти загальної згоди. Але випав перший сніг. За вікном, коли розвиднілось — знову огорнулося. Туманом.

Лавку Євген Павлович швидко розібрав. Але ми зрозуміли, що нам доведеться зробити ще один рейс, оскільки за раз кожен із нас міг узяти лише одне крісло.

Від дачі Павловича до залізничної станції «Снітинка» ішли уже не так весело, як від станції до дачі. Жоден із нас не додумався взяти рукавички, тож руки змерзли, аж нили. Але ми про щось таки весело балакали. Аж тут запищала моя мобілочка голосом срібних дзвіночків, які розпочинають свій спів, коли відкривається золота табакерка.

Ні, то була не велика чорна моя мобілка, номер якої знають триста осіб (зрештою, його можна знайти вконтакті), а маленька, зелена. Її номер знає тільки одна особа. Мало того, вона обіцяла дзвонити мені лише в одному випадку.

Від несподіванки я випустила з рук крісло. Воно бахнуло об замерзлий асфальт і розлетілося на тисячі шматочків.

Голова

*Поміж трьома дорогами, рано-рано,
Поміж, трьома дорогами, ранесенько.
Там здибавсь князь із Дажбогом, рано-рано,
Там здибавсь князь із Дажбогом, ранесенько.
Ой ти, Боже, ти, Дажбоже, рано-рано,
Зверни мені з доріженьки, ранесенько.
Бо ти Богом рік від року, рано-рано,
Бо ти Богом рік від року, ранесенько.
А я князем раз на віку, рано-рано,
Раз на віку, в неділеньку, ранесенько.*

Колядка

Якось між Новим роком та Різдвом зустрілися три дівчини на дорозі в Гатне.

Одна у червоній куртці, друга — в зеленій, а третя — в кожушку до п'ят.

Одна вийшла погуляти, друга — по продукти, а третя — віднести листівку з привітаннями до Різдва.

Три дівчини привіталися, обхопилися і йшли так усю дорогу, ішли лінією з трьох людей, як триголовий дракон, ішли на захід сонця.

Посередині була дівка у кожушку, по праву її руку — дівка у червоній куртці, а по ліву — в зеленій.

Так утрьох вони йшли в тих місцях, де у дівчини народжується дівчина, а у тієї ще одна — і так без кінця. А тоді найстарша із народжених лягає у землю. І так без кінця.

І завели вони розмову.

І кожна розказала те, що знала про Сонце.

Перша дівчина, та, що у червоній куртці, та, яка йшла праворуч, і мовить:

— *Вночі мені було погано, снилися жахіття. Снилася лікарня, я лежу з перев'язаною головою. Ніби голова у мене обгоріла, і лікар каже: «Твоя голова обгоріла, і мозок потроху відмирає, та повернути його буде вже вище наших сил».*

Але голова ще працює. Думки з'являються, і я вирішила щосили думати, поки голова ще є на плечах. Думати якнайбільше думок.

Це зараз смішно. Тоді страшно було.

І коли я прокинулася — зітхнула з полегшенням, що це був лише сон.

А дівка у довгому кошушку, дівка з обличчям серйозним, на те відповідає так:

— *Ти у себе на роботі вичитуєш газету, правиш, а сама інколи й не вчитуєшся. Щось було у вас про людей, які обгоріли в автомобільній аварії, тому таке і наснилося.*

Тоді почала говорити друга дівчина, у зеленому. Та, що ліворуч.

— *Згадалась мені одна моя пригода. Заходив якомсь до мене чоловік. Ні він мене, ні я його — одне одного ми так і не побачили. І я не знаю, хто він. І не знаю, чи він знає, хто я. І я від нього втекла, а він мною зачарувався.*

І спитали тоді дві інші дівчини: «Хіба може таке бути?»

Тоді друга дівчина, дівчина у зеленій куртці, й розказує:

— Було так. Тихесенький вечір на землю спадає, а я з ногою сиджу на лавці під хатою. Друга нога у червоному оксамитовому капці звисає і качається.

Далеко, але голосно включили гарну музику відпочивальники на природі.

Купальники у ріках.

Я теж хочу включати музику так голосно.

Я посміхаюся.

Я ляпаю долонею у такт музиці по ближніх предметах і пальцем клацаю.

І ось над моєю брамою з'являється чиясь рука, яка шукає засув, щоб відчинити.

Я залишаю капці під лавкою, аби по ногах під час ходи не льопали і не видавали мене, тихенько їду за хату.

Тим часом браму відчинено, і на подвір'я зайшли.

Посмикали хатні двері. Зачинено. Пішли кругом хати.

Я слухаю, з якого боку ідуть, і теж їду, але так, щоби не зустрітися.

Доходжу до лавки, з якої все почалося.

Біля неї стоїть драбина нагору.

У купальників якраз закінчується повільна пісня і починається жвавіша.

І я тоді лізу на горище. Дверцята туди завжди відчинені.

Дуже повільно, щоби без звуку, лягаю на спину.

Надворі мене не знайшли і йдуть.

Я переповзаю на іншу сторону горища, звідки видно вулицю.

Там дверцята теж відчинені.

Я сідаю на коліна у тих дверцятах, і сонце світить мені просто в очі.

Примружуюсь і хитаю головою.

А потім дивлюся, хто заходив — але це уже якась маленька спина і потилиця дуже далеко.

Але ця потилиця відчула мій погляд, і голова розвернулася — і побачила червону пляму моєї футболки серед неба, а над нею — мою золоту голову.

І чоловік застиг на дорозі й не зразу зміг далі рушити.

А третя дівчина довго мовчала, а тоді почала.

— Жила я колись удвох із хазяйкою, яка працювала фельдшером на залізниці. І якось вона розказала мені таке.

Одна жінка їй дзвонила. Не начальниця станції, інша. Дзвонила з роботи. Каже: «Тут одна іде біля колій у бік Фастова».

Там стежка була стоптана. Ходили тудою навпростець.

Але та жінка каже по телефону моїй хазяйці: «Приходь сюди швиденько, бо я не знаю, до чого дійде».

І хазяйка вийшла на автобусну зупинку, щоби пошвидше дістатися, стоїть там, а довкола все темно-зелене і сіре. І голова порожня.

А потім вона у маршрутку сіла і ще всіх засуджувала, хто сяде, проїде кілька зупинок і виходить. Лише її за-

тримує. Думала: «Хіба ж не можна було пішки йти?!» Усіх засуджувала.

Вийшла — і дуже швидко йде, і голова порожня.

А там уже на неї ніби й не чекають, і не ясно, хто дзвонив.

Вона біжить тією стежкою на Фастів і думає: де вже буде?

Аж — під кущем.

— Що під кущем?

— Голова.

І три дівчини підняли руки, відчепились одна від одної й розірвали дракона.

Дівчина в зеленому стала в коротку чергу, дівчина у козушку із лицем непорушним звернула у провулок і тільки дівчина у червоній куртці сказала неправду.

Дівчина у червоній куртці надурила всіх.

Вона вийшла не гуляти. У день, коли відчиняються двері до Хати Сонця, можна потрапити під землю, де люди лежать.

Вхід до провулку, який був їй потрібен, завалили камінням.

Як тепер бути людям, котрі тут живуть?

І вона полізла вгору на завал...

Дівка швидко злазить із кам'яного завалу, але сонце нижчає іще швидше — і вона біжить.

Місто ніби вже й закінчується. Голі куці заступають дорогу. Не можна навіть здогадатися, куди це вона іде, що

аж кушам не байдуже.

А їй кущів не досить. Вона знає: ту, кого вона шукає, можна зустріти будь-де, будь-коли. Тільки сонце уже заходить.

Певно, люди дедалі менше розраховують на його світло, тож не помічають, який у них короткий день.

Якби ж він був хоч трішечки довший, чи мало б тоді якийсь сенс її ходіння на захід сонця?

Ні, не мало б. Як не має і тепер.

Добре, що вона зараз одна у цих кушах, у цьому бо-лоті. Бо там, де двоє, там між ними народжується новий бог. І деякі з них забороняють іти на захід сонця.

Але кущі втратили до неї інтерес, бо вже й сонце майже зайшло.

Дівчина у червоній куртці подумала: після каміння і кущів її перестрінуть собаки, а потім і люди.

Та от тільки ж вона була лише маленький початківець, тому до цього рівня так і не дійшла.

У таких справах кожен початківець. А той, хто їх знає добре, ніколи не піде на захід сонця. Бо там таки нічого нема.

І після каміння і кущів була тільки крига: замерзло маленьке озерце. І дівчина пішла по ньому. Бо куди подітися, якщо не іти назад?

А крига не тріснула. Та сонце сіло і вже забирано свої верхні промені. Але на тому березі озера, через дорогу від води, стояла хатка, в якій якраз увімкнули новорічну гірлянду, та тільки білі-білі вогники. Хтось відчинив двері, витріпав ковдру і вже хотів зачиняти, а наша дівчи-

на поставила свою ногу, щоб не зачиняв. І тоді господиня цієї хати спитала, чого дівка хоче.

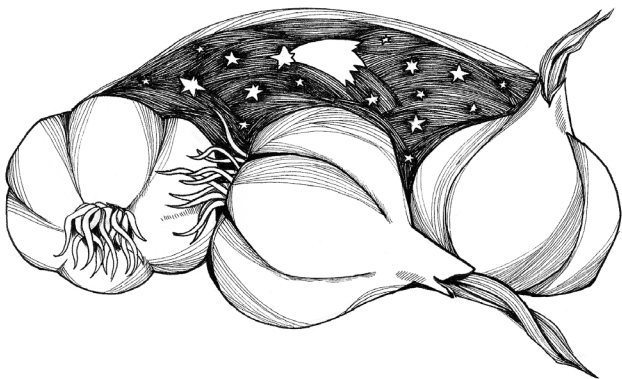
— Я шукаю ту дівчину!

— Навіщо?

І господиня почала тиснути дверима, хотіла вже від гості відмежуватися. Бо для неї, вочевидь, у принципі не могло бути причини пустити дівку в червоному до тієї, кого дівка шукала в такий немудрий спосіб.

А вона візьми і скажи:

— Хоч поговорити з нею.

Космос

— От наприклад, — казала я, дістаючи із землі маленьку часничинку, — сьогодні їду сюди через ліс...

На хвилинку я завмерла з обтрушеним часничком у руці, загубивши думку.

Моя співрозмовниця працювала спиною до мене, тому незручно повернула голову мене послухати. Але так само застигла.

За мить усе відійшло, і я говорила далі:

— Їду, значить, у маршрутці, а там грає така пісня, — я розігнулась, кинула часничок на купу і знову завмерла, щоб згадати повністю пісенні слова.

*Дай мені сили
підняти з попелу*

загублену любов.

І замовкла.

Обличчя співрозмовниці знову розвернулося до мене і значущо кивнуло.

Часник засох, тому його треба було викопувати, а не висмикувати: потягнеш за сухе бадилля — часничка не знайдеш у руці.

Я серед різнотрав'я відшукала наступне засохле стебельце і поставила біля нього лопату.

З боку співрозмовниці повз мій лікоть на купу акуратно пролетів маленький часничок.

Я розказувала далі:

— І подумки я дала йому сили підняти з попелу загублену любов.

Співрозмовниця засміялася, повз мене пульнувся ще один викопаний скарб.

Вона потихеньку сміялася, поки ми не сіли разом, поруч із мішком, на якому сушився купою часник, а потім сказала:

— Уявляю, як той хлопець стоїть на узвишші, схожому на це, — показала рукою праворуч, — і відчуває у собі сили підняти з попелу загублену любов.

— І бачу я, що це добре, — кажу я.

— І є одна новина, — згадала співрозмовниця. — Страждань більше не буде.

І витягає з кишені пом'яту барвисту листівку із таких, що їх роздають на вулицях свідки Єгови.

На ній — звірі, птиці, квіти, люди і написано: «Страждань більше не буде». Далі листівку читати не хо-

тілося. Листівка була хорошою тільки до цього місця.

— Це тому, — кажу, — що ВІЛ не передається.

Обличчя співрозмовниці виразило сум'яття.

Я пішла до своєї торби, покинутої в тіньку на іншій стороні городу. Там лежала моя мобілка, в котру якісь люди завбачливо вмонтували фотоапаратець.

І показала співрозмовниці фото київської маршрутки із написом «ВІЛ НЕ ПЕРЕДАЄТЬСЯ».

Я підозрюю, що далі, меншими літерами, на маршрутці йшлося про те, якими саме шляхами ВІЛ не передається. Але на малесенькій фотографії мого завбачливого фотоапаратця менших літер не було видно.

Співрозмовниця знову зраділа, нахилилася над мішком і розворушила часник, аби просихав рівномірно.

— Часник дуже древній і мудрий, — сказала.

— Ага. «Хай думає сам».

Назад ми їхали так само маршруткою, але вже в компанії цибульки і часничка.

І я з місця в самому кінці салону машини завбачливо закричала:

— Біля кінотеатру «Космос» — зупиніть!

Зупинки залишають за собою імена кінотеатрів, яких давно вже нема серед живих.

І ми з акуратними торбочками в руках зійшли на зупинці, де замість кінотеатру «Космос» були тільки пил та попіл.

Вербовий Король

Я обіцяла показати вам Вербового Короля. У святкових шатах, в короні, при клейнодах. Із почтом з усієї лісової погані. І з усієї лісової краси. Але я переоцінила власні сили. З-за огорожі я лиш покажу вам шматочок його палацу. Замалий, утім, аби відгадати увесь архітектурний задум. Отак, як шмат стіни старої кладки, що лежить у Печерській лаврі під Успенським собором. Накритий дашком від снігу і дощу. Я покажу так само! Лише без дашка.

А з почту, даруйте, явлю лише одного раба. Зате показного. Господарем битого так жорстоко, що аж розпух. Раб розпух, не господар. Того я вже довгі роки зовсім не бачила. Сподіваймося ж разом зі мною на те, що, як ми будемо його любити нарешті над усе, він таки відкриє ковану браму, якою відмежувався, і, можливо, навіть виголосивши якесь напутнє слово, дасть нам знову місце на тих таких бажаних теренах. Без жодних податків та обов'язків. Без нічого.

Ну от. Я з'являюся перед вами у темному коридорі моєї ж власної оселі. У мене на руках їде серйозне сірооке немовля. Йому менше року, та воно не заважатиме нам докучливим плачем. О ні. Нам треба лиш не припиняти розмови, а воно, забувши про все, широкими очима буде дивитися на того, хто говорить. А ви, своєю чергою, маєте його добре запам'ятати, адже це найуважніший у вашому житті слухач. Як знати, чи трапиться на віку іще хоч один.

Та ходімо в сад, я покажу вам сад. Дитячий сад. Жодного дерева у буквальному розумінні. Лише паростки до-

бра та зла, а також інших насінин, які різні руки насіяли у душах трьох маленьких школярів. Ні, це вже не дитячий садок. Вони великі. Але розум їхній ще не достатньо зміцнів, аби самому, без ненастанного примусу, братися до домашнього завдання. От саме тому в їхніх казкових життях і з'явилася я. Без жодного лихого наміру, з немовлям у руках, з достатнього розміру різкою та достатньо гучним голосом, аби змусити їх робити те, що вони мають робити. Так уже вирішило суспільство. Навіть мені самій це може не подобатися, але за так багато років я бачила так мало підтверджень власних думок, що давно покинула їх (свої думки) виголошувати. А надто — обстоювати. І ось у правиці моєї різка, на лівиці майже заснуло немовля, а переді мною — три русяві голівки, схилені кожна над своєю книжкою. Сьогодні я вчу їх читати про себе. О, для них то величезний труд. Як тільки я зашиплю змією (щоби не тривожити сіроокого), три роти замовкають. Читають тихо. І вже здається, ніби збагнули. Та ні! Однаково читають уголос, тільки дуже тихенько. Але щосекунди все голосніше і голосніше. І ось уже навіть я чітко чую серед спільного гулу один із голосів:

«І вигнав Господь Бог Адама. А на схід від еденського раю поставив Херувима і меча полум'яного, який обертався навколо, щоб стерегти дорогу до дерева життя».

І тут я ляскаю різкою просто перед носом у того, чий рот забув, що таке **читання про себе**.

Знову мовчанка. Я підводжуся віднести заснуле немовля туди, де його не дістане крик, спричинений моєї різкою. Якщо я все ж вирішу застосувати її уповні.

Повертаюся тим самим напівтемним коридором. Ви

і досі тут стоїте! Таж пройдіть у сад! Ви будете вражені красою трьох моїх маленьких чительників. Але що я чую?

«Мені, хлопче, люба краса твоя!

З неволі чи з волі візьму тебе я!»

Знову вголос! Цього разу моя різка іще переконливіша. Хоч так само і не дістає до пальчиків. Тільки лякає. І стає аж так тихо, що чути непевні запитання квітневих птахів. Я не знаю їхніх назв. Усе своє життя я прожила у місті й не знаю, чи цей шлях був шляхом до самовдосконалення.

«Одчиняйте двері —

Голуба блакить!»

Та це було уже взагалі! Різка дала по пальчиках — русявий хлопчик заволав, чим збудив сіроокого. Я слухняно підвелася і пішла відправляти немовля назад у вир сну. Ні, думаю, не у вир. У спокійний потік його блакитного або й зовсім білого сну. Ви і досі стоїте у коридорі. Забирай вас чорт, то так і стійте, якщо ваш страх перемагає таку величезну цікавість.

А три голови вже виходять із кімнати-саду. На годиннику вони прочитали кінець своїх мук і початок прогулянки. Тож, не помічаючи вас, вони швидко вдягають свої кольорові куртки і шапочки, взувають чобітки — і вибігають надвір, абсолютно не зважаючи на ваші крики півнячим голосом їм навздогін:

— Нормальні люди спершу взуваються, потім вдягають куртку, а насамкінець — шапку! Зрозуміли?! Треба знизу — вгору!

Яка ваша мета? Вони вас не чують. До того ж теж зна-

йшлася мені нормальна людина: весь час у коридорі стоїть. У них є справи — вибігати все накопичене за сьогодні на мене зло. У нас теж є справи, пам'ятаєте? Шматок палацу і розпухлий раб. Вільшаний Король, озброєні ангели та блакить за брамою. Ні, Вербовий Король. Саме той, котрий постачає мені вербові різки для виховання наступних поколінь. Саме той, що має прийняти мене так радо, ніби це його я сонного щодня кладу у візочок і везу під голим небом спати у красиві місця. У найгарніші місця із тих, які ще не відмежовано від мене художньо кованим муром.

— Ну он. Он воно, Вербове озеро.

— Де? — ви засунули свою вузьку голову між пруття огорожі й крутите нею, мов птах.

Ото вже!

— Та між вербами! За вербами! Де йому ще бути?! Витягніть шию іще трі-ішечки вперед. Отак добре. А тепер поверніть голову праворуч.

— Огорожа горло тисне, — хрипите ви.

— Нічого. Ще трішечки. Вербове озеро того варте.

І тут ви нарешті побачили! Ваше лице осяює просто чарівна усмішка. А з правого очка крапає слізка. Ви милуєтеся шматочком озера, аж доки не починаєте задихатися.

Тоді я швидко, але обережно допомагаю вам вийняти голову. На вашій шиї багряна смуга. Це перетисли залізні ґрати.

Ми разом сідаємо на купки сміття, які починаються одразу за огорожею з нашого боку.

Ви підминаєте під себе побільше коробок від соку і кефіру, аби було вище сидіти. Ви тихесенько питаєте:

— А ви, ви... будете сьогодні дивитися?

— Ні, — кажу, — я намагаюся не робити цього надто часто.

— Будь ласка, будь ласка, візьміть це!

Я навіть не дивлюся на те, що ви пропонуєте, лише спiniaю вас лагідним:

— Ні, не варто, не варто...

— Ні, не ні! Будь ласка, я ж обіцяв... Навіть не вам, а тим, хто зволив мене із вами познайомити...

— То їм і дасте!

— ...Я ж обіцяв, що сповна віддячу...

— А ось і раб! — зневажливо показую рукою на деbele тіло, яке виплило з цегляної коробки в межах кованої огорожі. — Йому випадок послав гори бабла. А Вербовий Король притяг сюди за волосся і крикнув: «Десятину віддай мені, відмежуй моє озеро від куп сміття і бруду! І хай ніхто сюди не ходить, окрім тих, що дбатимуть про мій спокій!»

Ви вражено переводите погляд то на мене, то на простір за огорожею.

— А я попросила Короля, хай би тут була кована огорожа, а не високий мур, як скрізь. Щоб мені можна було дивитися. Видно, великі діла мої в очах Вербового Короля, коли він почув моє палке прохання і звелів зробити саме так, як я хотіла.

— А тепер спророкуйте, — велемовним шепотом озвалися ви, — спророкуйте, коли нарешті брама відчиниться і Вербовий Король впустить нас усіх назад у свої чисті угіддя!

— Не знаю, — сказала я. — Не знаю.

Найкращі часи

«Тобі є шість років? Хлопче, ти вже занадто великий для «Половини слона»».

Це напис на рекламному щиті, який примушує мене, щоразу як його бачу, тихенько наспівувати «двадцять один, двадцять один».

Це мій вік. Так, хлопче, я вже занадто велика для «Половини слона». Бо минули мої найкращі часи. Жартую.

Зате якраз нормальна для другої його половини.

Але спочатку варто розповісти про мої студентські обіди. Тобто недоїдання.

Так от, вони час від часу проходили в «МакДональдзі».

Багато хто мене засудить і багато хто матиме рацію, кожен по-своєму.

Але я таки дуже люблю місця, де можна побачити багатьох більш-менш щасливих діток. Такі вже мої справи.

Тож можете собі уявити, як я зраділа, коли віднайшла для себе одну з найкращих кнайп у космосі — «Половину слона». І «Другу половину слона». Це насправді одне ціле.

Так от, якщо тобі вже стукнуло шість років, хлопче, ти просто не вмістишся у «Половину слона», хіба що ти в ранньому віці так мало їв, що абсолютно не виріс.

Отже, одна із «Половин» призначена лише для дошкільнят.

Вони заходять собі крізь маленькі різьблені двері, ступають на смугасту ткану доріжку — і абсолютно все на світі можуть тут робити без тат і мам.

Хоча батьки, звісно ж, усе одно підглядають за малими з «Другої половини», котра сама по собі — звичайна кнайпа для дорослих середнього достатку.

Найголовніше — є там спільна з дитячою кнайпою стіна, прозора тільки з «дорослого боку». Але менше з тим!

Ви (маленькі ви) підходите до такого самого маленького (під ваш дошестирічний зріст) шинквасу і замовляєте собі страву й пиття. І виглядаєте при тому гордовито! І поглядають на вас зі стіни такі самі гордовиті парсуни короля Данила Галицького і генія відносності Альберта Ейнштейна.

Оскільки далеко не кожен з людей до п'яти років відає літери і цифри, то все меню — не писане, а мальоване. І виглядає отак: цей-от пундик вартий папірця з Ярославом Мудрим, а за два отаких позбудешся папірця з Богданом Хмельницьким. За склянку пиття — Володимира Великого

Хрестителя Русі та ще й до нього великої жовтої монетки.

За шинквасом стоїть, певна річ, барвумен. Але, логічно, теж маленька. Тобто приблизно вашого віку (якщо вам до шести). Або трошки старша. Бо інша просто сюди б не вмістилася. Вона ж і подає все, що пан чи панна уподобали. Потім ви берете свій харч і трунок й обираєте один із кольорових маленьких столиків. Там і їсте, потім ідете танцювати та виробляти всяке інше в спеціально відведеному для тієї мети місці. Разом із подібними до вас паничами та панянками.

Я дуже часто сиділа у дорослій частині «Половин слона» і наглядала за чужими дітьми, хоч мене ніхто не просив і, мабуть, насварили б, якби дізналися, що у мене зовсім нема дітей, тож ані жодне з моїх чад не перебуває зараз у другій «Половині», себто у мене нема підстав сидіти тут і отак дивитися на не відомих мені дітей.

Так сказала би мені одна половина батьків, коли б усі вони довідалися про мене всю правду (ВП). Інша би половина, я думаю, подумала б собі, що ось ця дівка може їхню дитину навіть зурочити, тому тим більше потрібно її звідси вигнати у три поштовхи в шию, ріжками забодать, ніжками затоптать, хвостиком верть — тут мені й смерть! Була би. Якби вони всі раптом довідалися про мене ВП.

Але ж я всю свою ВП тримала міцно при собі.

Якось я потрапила у клозет дорослої частини (у дитячій я б ніяк не вмістилася, як-не-як — двадцять один) і просто застигла у дверях.

В туалеті прибирала дитина років чотирьох, що робила це дуже швидко та вправно.

— Хто тебе примусив? — спитала я. — Де твої батьки?

Дівчинка одразу підняла на мене очі, дуже зашарілася і сказала:

— Ой!

— Невже ти тут працюєш?

— Ні! — відповіла дівчинка.

Але я пішла до директора.

Йому на вигляд було років вісім. Він стояв біля вікна й балакав по мобільному. Коли забачив мене, повернувся, посміхнувся і потис мені руку.

Коли закінчив мобільносну розмову, підійшов і привітно так заговорив:

— То ви, мабуть, Тетяна, кондитер? Дуже приємно...

— Ні! — сказала натомість я. — Я не Тетяна. І кондитер із мене поганий. У мене навіть сирники пригорають. Що тут відбувається? Де директор? Чому тут допірошні діти миють туалети? Що станеться із цим світом, де навіть допірошні діти миють туалети?

Хлопець вислуховував мене спокійно зі справжнім розумінням (СР) у своєму недитячо-директорському погляді (НДП) сказав:

— Добре, тільки сядьте!

Він сказав так.

— У нас працює дуже багато дітей. І не тільки у «Половині слона». Ще є цілий цех вишивання бісером і камінчиками, а також цех гаптування дорогих кожухів золотом

і сріблом, вишивання шовковими нитками у вільному стилі, а також авторська студія вільної дадаїстичної аплікації на тканині.

Він сказав так:

— Ми нікого не примушуємо працювати, і батьки їхні знають усе. Ніхто не стомлюється, бо варто за день вишити принаймні маленьку частинку малюнка — і це вже буде виправдано із точки зору грошей. Бо ручна робота зараз, як знаєте, дуже цінується.

І ще він сказав отак:

— І ніхто не знуджується, бо ми не вимагаємо, щоби вони вишивали тільки за схемою. Будь-який відхід від неї цінується, можна навіть відкинути недороблене й почати нове. Кому сподобається — той закінчить малюнок. На щастя, ми замовлень не приймаємо, тому маємо творчу свободу. Ось що я мушу вам сказати.

А насамкінець він сказав:

— У вашому світі ти ростеш, ходиш до школи, а тоді ще й до університету, йдеш на роботу у двадцять п'ять років, працюєш як мінімум років тридцять, а потім ідеш на пенсію — і час твій уже підраховано. У нас усе буде не так. Ми йдемо працювати у три, тому в тридцять три ми вже нікому нічого не винні й у нас іще залишається право на будь-яку освіту, і наші руки не зв'язані, й батьки на нас не тиснуть, і дорослий наш розум гарно відчуває світ і знає кожну свою можливість!

От тоді й настануть наші Найкращі Часи!

Проект

ЕЛЕКТРОКНИГА

Сучасна книжка існує одразу в декількох «агрегатних станах» — електронному, друкованому, аудіо тощо. В проєкті «Електрокнига» електронні версії розповсюджуються умовно-безкоштовно, з оплатою постфактум.

Якщо ця книжка потрапила до вас безкоштовно, ви можете віддячити Галі Ткачук, переказавши 15 грн. на гаманець Вебмані **U201109919281**. Це можна зробити в терміналах поповнення рахунків в розділі «Електронні гроші» у будь-якому гастрономі.

Якщо ви хочете мати паперовий примірник книжки, або книжку на міні-диску замовити його можна за адресою elektroknuga@mail.ua, і ми відішлемо її поштою по Україні або передамо при зустрічі в Києві.

Цю та інші книжки видавництва «Електрокнига» в паперовому вигляді ми друкуємо на замовлення невеличкими накладками. Це все ще трохи дорожче звичайного друку, але це гарна нагода врятувати кілька берізок і підтримати молодих авторів.

З повагою, Антон Санченко.

Найкращий спосіб спонукати автора писати наступну книжку — розрахуватися з ним за попередню.

Літературне редагування: *Сергій Іванюк*

Коректура: *Антон Санченко*

Ілюстрації: *Марися Рудська*

Обкладинка: *Ілля Стронґовський*

Дизайн, верстка: *Сергій Носаченко*

«Найкращі часи» – збірка коротких новел, складених у цілісний ліричний монолог або ж у фрагментарний цикл (на вибір читача). Мова твору – жива. Композиція – вибаглива. Стиль – глибоко індивідуальний, але надзвичайно легкий для сприйняття.

Хочеш пройтися парком на прізвище Коцюбинський чи потрапити до пошти Вербового короля? Мандрувати електричками й автостопом?.. Науково доведено: вдумливе прочитання цієї книжки наближає Найкращі Часи до читача.

Книжка розповсюджується в рамках проекту «Електрокнига», одночасно в паперовому і в електронному варіантах. Паперовий варіант з доставкою по Україні можна замовити за e-mail: elektroknyga@mail.ua, посилання на скачування електронної версії отримати на сайті «Автура» [www.avtura.com.ua].

ISBN 978-617-7026-04-3

ISBN 978-617-7026-02-9 (серія)

© Галина Ткачук, текст, 2012-09-27

© Проект «Електрокнига»

«Найкращі часи» — збірка коротких новел, складених у цілісний ліричний монолог або ж у фрагментарний цикл (на вибір читача).

Мова твору — жива. Композиція — вибаглива. Стиль — глибоко індивідуальний, але надзвичайно легкий для сприйняття.

Хочеш пройтися парком на прізвище
Коцюбинський чи потрапити до
почту Вербового короля?

Мандрувати електричками й
автостопом?.. Науково доведено:
вдумливе прочитання цієї книжки
наближає Найкращі Часи до читача.

Галина Ткачук народилася наприкінці серпня. За освітою літературознавець, випускниця Національного університету «Києво-Могилянська академія». Авторка книжок «Біле благо» (поезія, 2003), «Славка» (повісті та оповідання, 2006), «Я та інші красуні/Я і inne рієкпоєсі» (поезія, 2011), «Вікно до собаки» (повість для дітей, 2011). Стипендіатка Міністра культури і національної спадщини Республіки Польща «GAUDE POLONIA». Володарка першої премії Всеукраїнського конкурсу на найкращі твори для дітей «Золотий лелека» та відзнаки дитячого журналу «Ангелятко» «Золота пір'їнка»

978-617-7026-04-3

9 786177 026043

ЕЛЕКТРОКНИГА